

EL SANTO EVANGELIO SEGUN SAN JUAN TU'UN VA'A NI CHAA SAN JUAN

Máá-yá kúu máá Tú'un

¹ Ondé xnáñúú ní kuu Tu'un. Te Tu'un-ún, n̄i kanchaa-ya jíin Dios. Te máá Tú'un-ún n̄i kuu Dios.

² Máá-yá n̄i kanchaa-ya ondé xnáñúú jíin Dios.

³ Te ondé jíin máá-yá n̄i sá'a Dios taká ndatíñu. Te nú tú ní sá'a máá-yá, te ma kúva'a ni ñin ndatíñu yá'a núú.

⁴ Te in̄i máá-yá ñú'un vida te yuán kúu ñin luz ja stúun nuu taká ñayívi.

⁵ Te máá luz, xndíi ncháa nuu ñúñáa. Te ñuñáa-ún, tú ní kúndéé ndá'va.

Juan, cha skuánducha

⁶ Te n̄i tájí Dios ñin chaa nání Juan.

⁷ Chaa yá'a, n̄i kii-de ja káni ndaa-de tu'un máá luz, náva'a kándíja taká ñayívi sá'a-de.

⁸ Nasu máá-de ní kúu luz. Ko n̄i kii-de náva'a kani ndaa-de tu'un máá luz.

⁹ Máá-yá kúu luz ndija ja stúun nuu taká ñayívi, te ondé sáá ní kii-ya in̄i ñuyívi.

¹⁰ Te n̄i ncháa-ya in̄i ñuyívi, ko vasa jíin máá-yá n̄i kuva'a ñuyívi, te tú ní nákun̄i ñayívi núu-yá.

¹¹ N̄i kii-ya núu já xíin máá-yá, te ñayívi máá-yá-ún, tú ní kájatá'ú-i-ya.

12 Ko sava ñayivi, ni kakandija-i-ya jín sí'ví-yá, te ni kajatá'ú-i-ya. Te nuu máá-i ni ja'a-ya tú'un ja ndúu-i se'e Dios.

13 Te máá-i, tú ní kákaku-i cuenta niñi, te ni yiki kúñu, ni chaá, tú ní kásá'a, chi sua máá Dios ni sá'a.

14 Te máá tú'un-ún, ni nduu-ya in yiki kúñu. Te ni nchaá-ya jín-yó. Te ñú'un chítú-yá jín tú'un luu, jín tú'un ndaa Dios. Te ni kajini-yo já lúu ni nduñá'nu-ya. Chi nátu'un luu kúñá'nu máá tú'un-ni Se'e Táa-yo Dios, suni súan-ni káa máá-yá.

15 Juan, ni jani ndaa-de tu'un-ya: I'a yá'a kúu ja ní ka'an-ri: I'a ja váji ichi yatá-rí ñá'nu-ga kúu-ya vása rúu, chi onde ná té kaku-ga-ri, te a ío-ya, áchí-de.

16 Te ja ñú'un chítú máá-yá, onde yúan ni kani'in táká-yo, chi bueno ni ja'a-ya tú'un luu ini-ya núu-yo.

17 Moisés, ni ja'a-de ley nuu-yo. Ko Jesucristo, ni ja'a-ya tú'un luu ini-ya jín tú'un ndaa nuu-yo.

18 Tú ní jini kuti ní in ñayivi núu Dios. Ió in máá tú'un-ni Se'e-ya já kánchaá jín-yá, te máá Sé'e-ya-ún, ni jani-ya tú'un Dios nuu-yo.

19 Te judío, ni katáji-ún sutú jín cháa levita ni kikoyo ichi núu Jerusalén. Te ni kajika tu'un-ún Juan: Te róo ndé chaá kúu-ró, áchí. Te ya'á kúu tu'un ni jani ndaa Juan,

20 te tú ní jasú-de yu'u-dé. Chi ni ka'an ndaa-de: Nasú Cristo kúu-ri, áchí-de.

21 Te ni kajika tu'un-ún-de: Núsáa te Elías kúu-ró náún, áchí. Te ni ka'an Juan: Nasú rúu kúu, áchí-de. Te ni kajika tu'un tuku-ún-de: Máá cháa jáni tu'un Dios kúu-ró núsáa, áchí. Túu, áchí Juan.

22 Te ni kaka'an tuku jín-de: Te ndé chaá kúu-ró

núsáá. Ka'an náva'a nakani-ri tu'un nuu cháa ni katájí rúu vai-ri. Ná ká'an máá-ró ndé cháa kúu-ró víi, áchí.

23 Te ni ka'an Juan: Máá-rí kúu in ndajá'a kána jaa onde nuu ñú'un té'é: Ná sándóó-ró íchi máá Jító'o-yo, nátu'un ni ka'an Isaías, cháa ni jani tu'un Dios onde sáá.

24 Te ja ní kikoyo-ún, fariseo ni katájí-ún.

25 Te ni kajika tu'un Juan: Te naja skuánducha-ro te nú nasu Cristo ni Elías ni máá cháa jáni tu'un Dios kúu-ró núsáá, áchí.

26 Te ni ka'an Juan jíin: Ruu, chi jíin ndúcha skuánducha-rí. Ko ma'ñú máá-ró kánchaa in I'a ja tú kájiní-ro.

27 I'a yá'a vai ichi yatá-rí. Te tú kuñá'nu-ri ndájí-rí ñii yí'i ndijan-yá, chi ñá'nu-ga kúu-ya vásá rúu. Achí-de.

28 Súan ni jo ini ñuu Betábara, onde inga lado Jordán, nuu ní skuánducha Juan.

29 Te kivi xían-ún ni jini Juan nuu Jesús ja vái-ya núu-dé. Te ni ka'an-de: Yúan vai Lélú Dios, I'a kuánchaa kuachi ñayivi ñúyivi.

30 I'a yá'a kúu ja ní ka'an-ri: Ichi yatá-rí vai in I'a ñá'nu-ga kúu vásá rúu. Chi onde ná té kaku-ga-ri te ío-ya.

31 Te tú ní nákuní-ri-ya. Ko náva'a kenda ndijin-ya núu ñayivi Israel, yuán ní kii-ri skuánducha-rí jíin ndúcha. Achí-de.

32 Te ni jani ndaa Juan tu'un: Ni jini-ri Espiritu ja ní kuun ichi ándívi nátu'un paloma. Te ni jungoo siki-yá.

33 Te tú ní nákuní-ri-ya, ko máá Dios, I'a ni tájí rúu

vai-ri ja skuánducha-ri jín ndúcha, máá-yá n̄i ka'an jín-ri: Nú kuni-ro ja kúun Espíritu siki ñn cháa te jungoo siki-dé, te máá cháa-ún kuu I'a skuánducha jín Espíritu Santo, áchí Dios.

³⁴ Te a n̄i jini-ri-ya. Te jáni ndaa-ri tu'un ja I'a yá'a kúu máá Sé'e Dios, áchí-de.

Uu cháa kándikin-de Jesús

³⁵ Te kivi xian-ún kánchaa tuku Juan jín úu cháa skuá'a jín-de.

³⁶ Te n̄i jini-de nuu Jesús ja jíka kuu-ya yúan. Te n̄i ka'an-de: Yúan nde'é-ró máá Lélú Dios, áchí-de.

³⁷ Te ndendúú cháa skuá'a-ún, n̄i kajini so'o-de tu'un n̄i ka'an Juan. Te n̄i káindikin-de Jesús.

³⁸ Te n̄i xío kóto Jesús. Te n̄i jini-ya ja káindikin-de yata-yá. Te n̄i ka'an-ya jín-de: Naún kánandúkú-ró, áchí-ya. Te n̄i kaka'an-de jín-yá: Rabí (ja kuni ka'an: Maestro), ndénu ncháá-ní, áchí-de.

³⁹ Te n̄i ka'an-ya jín-de: Ña'an te kuni-ro, áchí-ya. Te n̄i jakoyo-de te n̄i kajini-de nuu ncháá-ya. Te n̄i kakendoo-de jín-yá kivi-ún, chí a ío nátu'un kakuun áni.

⁴⁰ Te ndendúú cháa-ún, n̄i kajini so'o-de tu'un n̄i ka'an Juan. Te n̄i káindikin-de-ya. Te ñn-de kúu Andrés, ñani Simón Pedro kúu-de.

⁴¹ Cháa yá'a, n̄i nani'in-ní-de ñani-de Simón. Te n̄i ka'an-de jín: N̄i kaketá'an-ri jín Mesías (ja kuni ka'an: Cristo), áchí-de.

⁴² Te ncháka-de cháa n̄i cháa-de jín núu Jesús. Te n̄i nde'é Jesús nuu-dé. Te n̄i ka'an-ya: Máá-ró kúu Simón, se'e Jonás. Vina te kunání-ró Cefas (ja kuni ka'an: ñn kava). Achí-ya.

Jā ní kana-ya xini Felipe jín Natanael

⁴³ Te inga kivi xian-ún kuní Jesús ki'in-ya ñuu Galilea. Te ni ni'in tá'an-ya jín Felipe. Te ni ka'an-ya jín-de: Kundikin-ro rúu ki'on, áchí-ya.

⁴⁴ Te Felipe kúu chaa ñuu Betsaida, ñuu Andrés jín Pedro.

⁴⁵ Te ni ni'in tá'an Felipe jín Natanael. Te ni ka'an-de jín: A ni kaketá'an-ri jín Jesús ñuu Nazaret. Se'e José kúu-ya. Te máa-yá kúu I'a yóso tú'un-ya núu tutú ley Moisés jín núu tutú ni kachaa chaa ni kajani tu'un Dios onde sáá, áchí-de.

⁴⁶ Te ni ka'an Natanael jín-de: Á ío jā vá'a onde ini ñuu Nazaret, áchí-de. Te ni ka'an Felipe jín-de: Ña'an te kuni-ro, áchí-de.

⁴⁷ Te ni jini Jesús jā vái Natanael. Te ni ka'an-ya tú'un-de: Yá'a vai in chaa Israel ndaa, chi tú xndá'ú kuti-dé, áchí-ya.

⁴⁸ Te ni ka'an Natanael jín-yá: Ndasá jini-ní náá, áchí-de. Te ni ka'an Jesús: Ni jini-ri róo onde ná té kana-ga Felipe xini-ro, ná ni kánde-ro chíi yunu mérkexe, áchí-ya jín-de.

⁴⁹ Te ni ka'an Natanael: Maestro, máa-ní kúu Se'e Dios, máa-ní kúu Rey nuu ñáyivi Israel, áchí-de jín-yá.

⁵⁰ Te ni ka'an Jesús: Ni ka'an-ri jín-ró já ní jini-ri róo chíi yunu mérkexe. Jā yúan kándija-ró náún. Tiñu ñá'nu-ga kuni-ro vasa yá'á, áchí-ya jín-de.

⁵¹ Te ni ka'an-ga-ya jín-de: Jándaa ká'an-ri jín-ró: Vina te kuni-ro já núña andívi, te ndajá'a Dios, kánda kánuu sikí máá Sé'e chaá, áchí-ya.

Viko tánda'a ñúu Caná

¹ Te kivi uní nì kuu ñn viko tánda'a iní ñuu Caná ndañúu Galilea. Te yúan kánchaa náa Jesús.

² Te suni nì kākana-i xinì Jesús jíin cháa káskuá'a jíin-yá, nì kaja'an-ya víko-ún.

³ Te a nì ndi'i vino. Te náa Jesús nì ka'an-ña jíin-yá: Tú kuti-gá vino káñava'a-i, áchí-ña.

⁴ Te nì ka'an Jesús jíin-ña: Nána, naja stétuu-ní-ná, chí té jaa-ga hora-ná, áchí-ya.

⁵ Te nì ka'an náa-ya jíin súchí kájatíñu-ún: Sá'a ndéja ká'an-ya jíin-ró. Achí-ña.

⁶ Te yúan ío ññu tinaja yuu. Te kuu ku'un uu xí uní kiyi ja ñn ñn. Chí cháa judío, súan ndoo iní-de.

⁷ Te nì ka'an Jesús jíin-i: Skútú-ró tinaja yá'a nducha. Te nì kaskútú-i onde yu'u.

⁸ Te nì ka'an-ya jíin-i: Vina te tava-ro te kinchaka-ró núu mayordomo, áchí-ya. Te nì kajanchaka-i nuu-dé.

⁹ Te mayordomo, nì jito nchaa-de nducha já ní nduu vino, te tú ní jini-de ndénu ní kii. Ko mozo nì katava ndúcha-ún a kájiní-i. Yúan-na te nì kana-de xinì máa yí.

¹⁰ Te nì ka'an-de jíin: Taká cháa kaja'a-de vino va'a xna'an-ga te nú a nì kají'i vatú máa-i, yúan-na te já'a-de ja tú ío va'a. Ko máa-ró nì chiva'a-ró vino va'a yá'a onde vina.

¹¹ Ya'á kúu tuni xnáñúú ní sá'a Jesús iní ñuu Caná ndañúu Galilea. Te nì kajini-i ja lúu ñá'nu-ya. Te cháa káskuá'a jíin-yá, nì kākandíja-de-ya.

¹² Te nì kuu yúan. Te máa-yá jíin náa-ya jíin ñaní-ya jíin cháa káskuá'a jíin-yá, nì kanuu-ya ñúu Capernaum. Te nì kaxiukú-yá yúan yaku-ni kivi.

Ja ní sándoo-ya vé'e ii

13 Te n̄i kuyani viko Pascua ñáyiv̄i judío. Te n̄i kaa Jesús kua'an-ya ñúu Jerusalén.

14 Te n̄i jin̄i-ya ñáyiv̄i káxikó xndik̄i jín r̄i jín paloma, jín ñáyiv̄i káxndáji xu'ún, káxiukú-i in̄i ve'e ii.

15 Te n̄i sá'a-ya ín cuarta ñii. Te n̄i skúnu-ya táká-i in̄i ve'e ii onde jín r̄i jín xndik̄i-í. Te n̄i jacha-ya xu'ún ñáyiv̄i káxndáji. Te n̄i skuíó káni-ya táká mesa-i.

16 Te n̄i ka'an-ya jín ñáyiv̄i káxikó paloma: Chaxio kit̄i yá'a. Ve'e Táa-ri, ma násá'a-ró núyá'u. Achí-ya.

17 Yúan-na te chaá káskuá'a jín-ya, n̄i kanuku'un in̄i-de tu'un yóso núu tutú: Ná kuitú xaan in̄i-ri ve'e-ró, onde kuitá-ri jín, áchí.

18 Te n̄i kaka'an chaá judío: Na tuni stá'an-ro núu-rí ja ní sá'a-ró súan, áchí-de jín-ya.

19 Te n̄i ka'an Jesús: Stúnycháa-ro vé'e ii yá'a, te nuu uní-ni kiv̄i te ndukani-ri, áchí-ya.

20 Yúan-na te n̄i kaka'an chaá judío: Nuú úu xiko iñu kuia te n̄i jin̄u ve'e ii yá'a. Te róo nuu uní-ni kiv̄i te ndukani-ró náún. Achí-de.

21 Ko máa-ya, ch̄i kuní ka'an-ya já yík̄i kúñu-ya kúu nátu'un ve'e ii.

22 Ja yúan, nuu ní nachaku-ya já ní ji'i-ya, te chaá káskuá'a jín-ya, n̄i kanuku'un in̄i-de ja ní ka'an-ya tú'un yá'a. Te n̄i kakandíja-de tutu ii jín tú'un n̄i ka'an Jesús.

23 Te máa kiv̄i víko Pascua kánchaa-ya ñúu Jerusalén. Te kua'a ñáyiv̄i ní kakandíja-i-ya, chi n̄i kajini-i taká tuni n̄i sá'a-ya.

24 Ko Jesús, tú ní játú'ún-yá-i, ch̄i a jiní-yā táká-i.

25 Te tú ní jínu ñú'ún-yá ja ká'an ni ñn ch̄a tu'un ñayivi jíin-yá, ch̄i a jiní-yā ndasa káa in̄i-i jíiná'an-i.

3

Tu'un Nicodemo

1 Te nī io ñn tá'an ch̄a fariseo nání-de Nicodemo. Te kúñá'nu-de nuu ñayivi judío.

2 Ch̄a yá'a nī ch̄a-de nuu Jesús ñn akuáa. Te nī ka'an-de jíin-yá: Maestro, a kájiní-ná ja ñn maestro kúu-ní te vai-ní onde nuu Dios, ch̄i nú tú chindéé chítuu Dios ñn ch̄a, te ma kúu sá'a-de taká tuni ja sá'a máa-ní núú, áchí-de.

3 Te nī ka'an Jesús: Jandáa ká'an-ri jíin-ró ja nú tú nakaku jáá ñn ch̄a, te ma kúu kuni-de ñuu nuu tá'ú Dios tiñu, áchí-yā jíin-de.

4 Te nī ka'an Nicodemo jíin-yá: Ndasaa kuu nakaku ñn ch̄a nú a nī yii-de. Á kuu ndivi-de ch̄i náa-de te nakaku tuku-de, áchí-de.

5 Te nī ka'an tuku Jesús: Jandáa ká'an-ri jíin-ró, nú tú kaku ñn ch̄a jíin ndúcha jíin Espíritu, te ma kúu kivi-de in̄i ñuu nuu tá'ú Dios tiñu.

6 Ja ní kaku cuenta kuñu, kuñu kúu. Te ja ní kaku cuenta Espíritu, se'e Espíritu kúu.

7 Ma nánaa in̄i-ro tú'un ká'an-ri jíin-ró: Jínu ñú'ún já náaku jáá-ró.

8 Kée tach̄i ndénu kuní máa, te jíni so'o-ró já káyu, ko tú jiní-ro ndénu vái ni ndénu kí'in. Súan kúu taká ñayivi já káku cuenta Espíritu, áchí-yā.

9 Te nī ka'an Nicodemo: Ndasaa kuu yuán núsáa, áchí-de jíin-yá.

10 Te ni ka'an Jesús: Máá-ró kúu ñn maestro Israel te tú júku'un iní-ro jíin tú'un yá'a náún.

11 Jandáa ká'an-ri jíin-ró: Ká'an-ri tu'un ja júku'un iní-ri. Te jáni ndaa-ri tu'un tiñu ni jini-ri. Ko tú játú'ún-ró tú'un ndaa ká'an-ri.

12 A ni ka'an-ri tu'un ñuyívi jíin-ró te tú kándija-ró. Ndasá kándija-ró nú ka'an-ri tu'un andívi jíin-ró núsáa.

13 Máá Sé'e cháa káncha-yá andívi. Te ni kuun-yá íchi andívi. Te máá ñn-ni-yá ní ndaa-yá andívi, tuká inga cháa ní sá'a.

14 Chí nátu'un ni jata kaa Moisés koó núu ñú'un té'é, jínu ñú'ún já súni súan kuita kaa máá Sé'e cháa.

15 Náva'a ma náa táká ñayívi kákandija-i-yá, chí sua kuchaku-i ní káni, áchí-yá jíin-de.

16 Chí Dios, xaan ní kundá'ú iní-yá ñayívi ñúyívi. Já yúán ní tájí-yá Se'e-yá ní kii-i, vasa máá tú'ún-ni-i ni io, náva'a ma náa táká ñayívi kákandija-i-yá, chí sua kuchaku-i ní káni.

17 Chí tú ní tájí Dios Se'e-yá núu ñúyívi já tá'nu ndatu ñayívi, chí sua ja ná káku ñayívi sá'a-yá.

18 Nú kándija ñn ñayívi núu-yá, te ma tá'nu ndatu-i. Ko ñayívi tú kándija, ta'nu ndatu ná'ín-i, kuachi ja tú kándija-i nuu máá ñn-ni Se'e Dios.

19 A ni cháa máá luz iní ñuyívi. Ko ñayívi-ún, ni kakumani-gá-i jíin ñúñáa vásá jíin luz, chí tiñu kásá'a-i kákuu tiñu ñáá. Já yúán te ta'nu ndatu ná'ín-i.

20 Chí taká ñayívi já sá'a tiñu ñáá, jíto u'u-i nuu ío luz. Te tú kii-i nuu ío luz, náva'a tú ndenda ndijin tiñu sá'a-i.

21 Ko ñáyívi já sátiñu ndaa, vai-i nuu ío luz, náva'a kenda ndijin ja jíin Dios ni sá'a-i tiñu máá-i.

Tu'un ndaa ni ka'an Juan

22 Yoán-na te Jesús jíin cháa káskuá'a jíin-yá, kája'an-ya ñúu Judea. Te yúan ni kanchaa-ya jíin-de. Te ni skuánducha-yá.

23 Te suni ni skuánducha Juan iní ñuu Enón yani ñuu Salim, chi ni io kua'a ndúcha yúan. Te ni kikoyo ñáyívi núu-dé, te ni skuánducha-dé-i.

24 Chi té kivi-ga Juan vekaa.

25 Te cháa káskuá'a jíin Juan, ni kastátá'an-de jíin cháa judío siki modo ndoo iní.

26 Te ni chakoyo-de nuu Juan. Te ni kaka'an-de: Maestro, cháa ni kanchaa jíin-ni inga lado yucha Jordán ja ní ka'an ndaa-ni tu'un-de, vina te skuánducha máá-de, te ndivii ñáyívi kája'an-i nuu-dé, áhí.

27 Te ni ka'an Juan: Ni ñin cháa ma ní'in kúti-dé ni ñin modo, te nú tú kii onde andíví.

28 Máá-ró ni kajini ndaa-ro já ní ka'an-ri: Nasu rúu kúu Cristo, chi sua ni tájí-yá ruu yóxnúu-rí nuu-yá vai-ri.

29 Chaa ncháka ñasíí kúu yii. Te amigo yii-ún ká'in xiin-dé te káini so'o tu'un ká'an-de. Te kákusií xáan iní-i, nú a ni kajini so'o-i ká'an yii-ún. Súan kúu ja kúsií xáan iní-ri vina.

30 Jínu ñú'ún já ndúñá'nu-ga máá-yá te ndúsúchí-ga máá-rí, áhí Juan.

31 I'a vai onde nuu súkún, ñá'nu-ga kúu-ya vásá táká-i. Te cháa ni kaku iní ñuyívi yá'a, se'e ñuyívi

kúu-de. Te tu'un ñuyívi ká'an-de. I'a vai ichi ándíví, ñá'nu-ga kúu-ya vásá táká cháa.

³² Te jáni ndaa-ya tú'un ja ní jini-ya jín já ní jini so'o-ya. Ko ni ññ ñayívi tú játá'ú-i tu'un ká'an-ya.

³³ Ko ñayívi játá'ú tú'un ndaa ká'an-ya, suni máa-i ká'an-ndaa-i ja ío ndaa tu'un ká'an Dios.

³⁴ Chì I'a nì tájí Dios vai, tu'un Dios ká'an-ya. Chì Dios, tú kuí'a-ni já'a-ya Espíritu-ya.

³⁵ Máa Táa, kúndá'ú iní-ya Sé'e-ya, te nì ja'a-ya táká ndatíñu nda'a Sé'e-ya.

³⁶ Ñayívi já kándíja nuu máa Sé'e-ya, kuchaku-i ní káni. Te ñayívi já tú kándíja nuu Sé'e-ya, ma kúchaku-i chì sua ví'í-gá kitì inì Dios nuu-í.

4

Jesús jín ñá'an ñúu Samaria

¹ Te cháa fariseo, nì kajini tu'un-de tu'un Jesús, ja ío kua'a-gá cháa káskuá'a jín máa-yá vásá jín Juan jín já skuánducha-yá kua'a-gá ñayívi vásá Juan. Te nì jini Jesús tu'un-ún.

² Ko tú ní skuánducha Jesús, chì sua cháa káskuá'a jín-yá, káskuánducha máa-de.

³ Te nì kenda-ya ñúu Judea. Te kua'an tuku-ya ñúu Galilea.

⁴ Te jínu ñú'ún já já'a-ya kí'in-ya ñúu Samaria.

⁵ Yúan-na te nì jaa-ya ññ ñuu nání Sicar inì ñuu Samaria, yani ndu'a Jacob ja ní ja'a-de nuu sé'e-de José.

⁶ Te yúan ío sókó Jacob. Te Jesús, nì jungoo-ya xín sókó-ún, chi nì kuitá-ya íchi kuá'an-ya. Te nátu'un kaxiuu kúu.

7 Te n̄i chaḡ ñn ña'an ñuu Samaria, vaḡ tava-ñá nducha. Te n̄i ka'an Jesús jíin-ña: Kuḡ'a nducha ná kó'o-ná. Achí-ya.

8 Chi chaḡ káskuá'a jíin-yá, a kája'an-de onde ñuu kuakuḡan-de ja kée-dé.

9 Te ña'an ñúu Samaria, n̄i ka'an-ña jíin-yá: Naja jikán-ní nducha núu-ná ko'o-ní, chi chaḡ judío kúu-ní, te ña'an ñúu Samaria kúu-ná, áchí-ña. Chi ñayivi judío, tú kivi nduu-i jíin ñayivi ñúu Samaria.

10 Te n̄i ka'an Jesús: Nú ní jiní-ní naún kúu ja kuá'a Dios nuu-ní, te jíin I'a ja ká'an jíin-ní: Kuḡ'a-ní nducha ná kó'o-ná, yúan-na te kakan-ní nuu-yá te kuḡ'a-ya ndúcha chakú ko'o-ní núu, áchí-ya.

11 Te n̄i ka'an ña'an-ún jíin-yá: Táta, xaḡ kúnú sókó yá'a te tú na jíin táva-ní nducha. Núsáa te ndénu ní'in-ní nducha chakú.

12 Chi sókó yá'a n̄i ja'a táa-yo Jacob nuu-yo. Te yá'a n̄i ji'i máa-de nducha, jíin sé'e-de, jíin kiti-dé. Te ñá'nu-ga máa-ní vásá máa-de náún. Achí-ña.

13 Te n̄i ka'an Jesús: Nú ndé chaḡ ko'o nducha yá'a, kuch̄i tuku-de.

14 Ko chaḡ ko'o nducha ja kuá'a-ná nuu-dé, ma kuchí kuti-gá-de, chi nducha ja kuá'a-ná-ún, koo ñn sókó iní-de ja kána nducha kúchaku-de ní káni sá'a, áchí-ya jíin-ña.

15 Te n̄i ka'an ña'an-ún jíin-yá: Táta, kuḡ'a-ní nducha-ún ko'o-ná, náva'a tuká kuch̄i kuti-ná, ni tuká kitava-ná-cha yá'a, áchí-ña.

16 Te n̄i ka'an Jesús jíin-ña: Kuákana-ní xin̄i yíi-ní te chaḡ-ní, áchí-ya.

17 Te n̄i ka'an ña'an-ún: Tú yii-ná ío, áchí-ña. Te n̄i

ka'an Jesús jíin-ña: Va'a-ni ká'an-ní, tú yii-ná ío,

18 chi n̄i io u'un yii-ní. Te cháa ncháka-ní vina, nasu yíi máá-ní kúu-de. Ya'á kúu ja ní ka'an ndaa-ní, áchí-ya.

19 Te n̄i ka'an ña'an-ún jíin-yá: Táta, ñn cháa jáni tu'un Dios kúu-ní jáni in̄i-ná.

20 Nd̄iyi táa-yo, yuku yá'a n̄i kachiñú'ún-de Dios. Te máá-ní káka'an-ní ja ñúu Jerusalén kúu nuu kánúu chíñú'ún-yó, áchí-ña.

21 Te n̄i ka'an Jesús jíin-ña: Nána, ná kándija-ní tu'un ká'an-ná chi cháa ñn kiv̄i, ja ní yuku yá'a, ni ñuu Jerusalén, tú chíñú'ún-ní máá Táa-yo Dios súan.

22 Níi, tú kájin̄i-ní naún kúu ja kachiñú'ún-ní. Ko máá-ná, kájin̄i-ná I'a kachiñú'ún-ná. Ch̄i onde nuu ñáyivi judío vai tu'un nama yóó.

23 Te cháa ñn kiv̄i já ñáyivi kachiñú'ún ndáa, chíñú'ún nd̄ija-i Táa-yo Dios jíin iní jíin añú-i. Ch̄i Táa-yo, ndúkú-yá ñáyivi já súan chíñú'ún-i-ya kuní-ya. Te a n̄i cháa kiv̄i-ún.

24 Dios kúu Espíritu. Te ñáyivi kuní chíñú'ún, kánúu já chíñú'ún nd̄ija-i-ya jíin iní jíin añú-i, áchí-ya.

25 Te n̄i ka'an ña'an-ún jíin-yá: Jiní-ná ja kíi Mesías, ja nání Cristo. Te nú n̄i cháa máá-yá, te stá'an-ya táka tu'un nuu-yo. Achí-ña.

26 Te n̄i ka'an Jesús jíin-ña: Máá-ná kúu I'a-ún ja ká'an-ná jíin-ní, áchí-ya.

27 Te nini sá súan ká'an-ya, te n̄i chakoyo cháa káskuá'a jíin-yá. Te n̄i kanaa iní-de kándé'é-de ja ndátu'ún-yá jíin ñn ña'an. Ko tú ni ñn-de ní ka'an: Naún jiká tu'ún-ní-ña, xí: Naún tu'un ndátu'ún-ní

jíin-ña.

28 Yúan-na te ña'an-ún, nì skéndo-ña kíyi-ña te kua'an-ña onde ñuu. Te nì ka'an-ña jíin ñáyivi yúan:

29 Ña'an jíin'án-ró te kuni-ro ñin cháa. Cháa-ún nì kachi-de nuu-rí taká naún tiñu nì sá'a-ri. Sáana te máa-de kúu Cristo, áchí-ña.

30 Yúan-na te nì kenda koyo-i ñuu-ún. Te nì chakoyo-i nuu-yá.

31 Te cháa káskuá'a jíin-yá, nì kastétuu-de-ya: Maestro, kee-ní staa, áchí-de.

32 Te nì ka'an-ya jíin-de: Ió ndeyu kée-rí ja tú kájin-ro, áchí-ya.

33 Yúan-na te cháa káskuá'a jíin-yá, nì kajika tu'ún tá'an-de: ñin cháa nì kinchaka ja ní yee-yá náún, áchí-de.

34 Te nì ka'an Jesús jíin-de: Ndeyu-rí kúu ja sá'a-ri tiñu kuni I'a nì tájí rúu vai-ri jíin já skíkuu-ri tiñu-ya-ún.

35 Á tú káka'an-ro: Ió kuun yóo onde kivi tá'nu trigo. Vina te ká'an-ri jíin-ró: Ndukani nuu-ro te nde'é-ró ñí ndú'a-ún, chi a nì kuaan já tá'nu.

36 Te cháa já'nu, a kí'in-de ya'u-de te nástútú-de nuni já kúchaku ñí káni, náva'a cháa sáka jíin cháa já'nu, ñin ká'nu-ni kusí iní-de.

37 Chi súan kúu ja ká'an ndaa tu'un: ñin cháa sáka, te inga-de já'nu, áchí.

38 Te a nì tájí-rí róo kika'nu-ro núu tú ní kásátiñu-ró. Sava-ga cháa nì kasátiñu, te máa-ró, a nì kivi koyo-ró núu tíñu-de. Achí-ya.

39 Te ñáyivi ñúu Samaria ini ñuu yúan, nì kajini so'o-i tu'un nì ka'an ña'an-ún. Te kua'a-í, nì kakandíja-i-ya. Chi nì ka'an ndaa-ña: Nì kachi-de

nuu-rí taká naún tiñu ni sá'a-ri, áchí-ña.

⁴⁰ Yúan-na te ni chakoyo ñayivi ñúu Samaria nuu-yá. Te ni kaka'an nda'ú-i jín-yá ja ná kendooya yúan. Te ni kendooya yúan uu kiví.

⁴¹ Te kua'a-gá-i ni kakandíja-i-ya sikí tú'un ká'an-ya.

⁴² Te ni kaka'an-i jín ñá'an-ún: Tuká níni tú'un máa-ró te kandíja-ri-ya, chi a ni kajini so'o máa-rí tu'un ká'an-ya. Te kájiní-ri ja I'a yá'a kúu ndija I'a nama ñuyivi, chi Cristo kúu-ya. Achí-i.

Ja ní nasáva'a-ya sé'e mozo rey

⁴³ Te nuu úu kiví-ún ni kenda-ya yúan te kua'an-ya ñúu Galilea.

⁴⁴ Chi máa Jesús, ni ka'an ndaa-ya já ñin chaa jáni tu'un Dios, tú ká'io ja jíñú'ún ñayivi ñúu máa-de jíñ-de.

⁴⁵ Te ni jaa-ya ñúu Galilea. Te ñayivi Galilea, ni kajatá'ú-i-ya, chi ni kajini-i taká tiñu ni sá'a-ya onde ñuu Jerusalén kiví ní io viko yúan. Chi máa-i, suni ni kaja'an-i viko-ún.

⁴⁶ Yúan-na te ni kee tuku Jesús kua'an-ya ingá jínu onde ñuu Caná ndañúu Galilea nuu ní io nducha já ní nduu vino ni sá'a-ya. Te ini ñuu Capernaum ni io ñin chaa játíñu nuu rey te kú'u se'e-de.

⁴⁷ Chaa yúan, ni jini tu'un-de ja ní kenda Jesús ñuu Judea vai-ya ñúu Galilea. Te ni ja'an-de nuu-yá. Te ni ka'an nda'ú-de jín-yá ja ná núu-ya kí'in-ya te nasáva'a-ya sé'e-de, chi a yani kuu-i.

⁴⁸ Te ni ka'an Jesús jíñ-de: Aa, te nú tú kuni-ro tuní jíñ tíñu ñá'nu, ma kándíja kuti-ro, áchí-ya.

⁴⁹ Te cháa játíñu nuu rey, n̄i ka'an-de jíin-yá: Táta, nuu-ní ki'on vína chí nú ná kúkuéé-ní te kuu-i, áchí-de.

⁵⁰ Te n̄i ka'an Jesús jíin-de: Kuá'án, chí chakú se'e-ró, áchí-ya. Te cháa-ún, n̄i kandíja-de tu'un n̄i ka'an Jesús. Te n̄i kee-de kua'an-de.

⁵¹ Te nini núu-de kuano'on-dé, te n̄i kenda koyo mozo-de, n̄i kajanata'an-de, te n̄i kakastu'ún núu-dé: N̄i nduva'a se'e-ní, áchí jíin-de.

⁵² Te máa-de n̄i jiká tu'ún-de na hora n̄i kejá'á ndúva'a-i. Te n̄i kaka'an jíin-de: Iku ka'in n̄i kee kiji-i, áchí.

⁵³ Te máa táa-i, n̄i juku'un in̄i-de ja hora-ún kúu hora n̄i ka'an Jesús jíin-de: Chakú se'e-ró. Te n̄i kandíja-de jíin ní vé'e-de.

⁵⁴ Ya'á kúu tuni uu ja ní sá'a Jesús ná n̄i ndii-ya ñúu Judea onde ñuu Galilea.

5

Ja ní nasáva'a-ya ñáyivi kú'u

¹ Yuán-na te n̄i io viko ñáyivi judío. Te n̄i kaa Jesús kua'an-ya ñúu Jerusalén.

² Te ñuu Jerusalén ío in̄i pila nducha máa yatá yúxé'é r̄i. Te nuu yú'u hebreo nání Betesda. Te sókó-ún ñáva'a u'un portal.

³ Te in̄i portal yúan kándaa kuá'a ñáyivi kaku'u, ja kuáa, ja rengo, ja tí'ichi. Te káindaatu-i kanda nducha-ún.

⁴ Chí ío kivi já núu in̄i ndajá'a-yá in̄i pila-ún. Te skandá-ya ndúcha. Te cháa kivi xnáñúu in̄i pila, nú a n̄i skandá-ya ndúcha, te nduva'a-de nani kue'e tá'an-de.

⁵ Te yúan kátúu ñin cháa ja ní kuu oko xia'un uní kuaí kú'u-de.

⁶ Te ñi jini Jesús ja kátúu cháa yá'a. Te ñi juku'un iní-ya já ní kuu kua'a kuaí kú'u-de. Te ñi ka'an-ya jíin-de: Kuni-ro nduva'a-ró náún, áchí-ya.

⁷ Te ñi ka'an cháa kú'u-ún jíin-yá: Táta, tú ní'in-ná ni ñin cháa skívi náá iní pila, nú a ñi kanda nducha. Chí nini vai-ná te kivi-ni inga-de te vásá cháa-ná. Achí-de.

⁸ Te ñi ka'an Jesús jíin-de: Nduko, te naki'in-ró jito yuu-ro te ki'in-ro, áchí-ya.

⁹ Te cháa-ún ñi nduva'a-ni-de. Te ñi ki'in-de jito yuu-dé te kua'an-de. Te máa kivi ndétatú kuu kivi-ún.

¹⁰ Yúan-na te ñi kaka'an cháa judío jíin cháa ñi nduva'a-ún: Kivi ndétatú kuu. Tú ío ley ja kúndiso-ró jito yuu-ro, áchí.

¹¹ Te ñi ka'an-de jíin cháa judío: Cháa ñi nasáva'a ruu, máa-de ñi ka'an-de jíin-rí: Ki'in jito yuu-ro, te ki'in-ro, áchí-de.

¹² Yúan-na te ñi kajika tu'ún-ún-de: Ndé cháa ñi ka'an jíin-ró: Ki'in jito yuu-ro te ki'in-ro, áchí.

¹³ Te cháa ñi nduva'a-ún, tú ní jini-de ndé cháa kuu. Chí Jesús, a ñi kuxio-ni-ya kuá'an-ya núu ñáyivi ká'jin yúan.

¹⁴ Kúkuéé-ga, te ñi ketá'an Jesús jíin-de iní ve'e ii. Te ñi ka'an-ya jíin-de: Vina te ñi nduva'a-ró. Ma sá'a-ga-ro kuáchi. Chí nú túu, te kii ñin tundó'o xaan-gá siki-ro. Achí-ya.

¹⁵ Te máa-de kua'an-de. Te ñi kastu'ún-de nuu táka ñáyivi judío ja Jesús kuu I'a ñi nasáva'a-ya-dé.

¹⁶ Te ñi sá'a Jesús tiñu yá'a kivi ndétatú. Te

chaa judío, ja yúan ní kachindikin-de-ya. Te kándúkú-de modo ndasa ka'ni-dé-ya.

17 Te ni ka'an Jesús jíin-de: Máá Táa-ri sátiñu-ni-ya vína te suni ruu sátiñu-ri, áchí-ya.

18 Ja yúan cháa judío, ví'í-gá ni kándúkú-de modo ka'ni-dé-ya. Chi nasu máá ñin kiví ndétatú ní stíví-yá, chi suni ni ka'an-ya já Táa-ya kúu Dios. Te ñin núú-ni sá'a-ya máá-yá jíin Dios.

19 Te ni ka'an Jesús: Jandáa ká'an-ri jíin-ró jíná'an-ró: Máá Sé'e, ma kúu sá'a kuti-yá ja máá-yá, chi máni ja ní jiní-ya sá'a Táa-ya. Chi taká ja sá'a máá-yá, suni súan sá'a máá Sé'e-ya ñin núú-ni jíin-yá.

20 Chi máá Táa, kúndá'ú iní-ya Sé'e-ya. Te stá'an-ya núu-í taká tiñu sá'a-ya. Te ñá'nu-ga tiñu stá'an-ya vásá yá'á, náv'a naa iní-ro ndé'é-ró jíná'an-ró.

21 Chi nátu'un máá Táa, ndúkani-ya ndíyi te náschakú-ya-í, suni súan máá Sé'e, náschakú-ya ndéja kuní máá-yá.

22 Chi máá Táa, tú náku'ndíi-ya sikí ní ñin ñayivi, chi ni ja'a-ya tú'un ja náku'ndíi máá Sé'e-ya sikí taká ñayivi.

23 Náv'a kuandatu ndivii ñayivi núu Sé'e nátu'un káandatu-i nuu máá Táa. Te ja tú jándatu nuu Sé'e, suni tú jándatu nuu máá Táa ja ní tájí-yá Sé'e-ya vái.

24 Jandáa ká'an-ri jíin-ró: Nú ñin ñayivi chu'un iní-i tu'un ká'an-ri, te kandíja-i nuu I'a ni tájí ruu vai-ri, ñayivi-ún kuchaku-i ní káni, te ma tá'nu ndatu-i ja kúu-i, chi sua kuchaku-i ní káni.

25 Jandáa ká'an-ri jíin-ró: Chaa hora, te vina a kúu, ja táká ndiyi kuni so'o-i tu'un kana jaa máa Sé'e Dios. Te ja kúni so'o, nachaku jíná'an.

26 Chi nátu'un máa Táa ñú'un vida ini máa-yá, suni súan ni ja'a-ya núu Sé'e-ya ja ñú'un vida ini máa-i.

27 Te suni ni ja'a Dios tu'un ja náku xndíi Se'e siki ñayivi, chi suni Se'e chaa kúu-i.

Siki ja náchaku ndiyi

28 Ma náa ini-ro ja ká'an-ri tu'un yá'a jíin-ró. Chi chaa in kivi ja táká ndiyi ká'in ini ve'e añú, kuni so'o-i tu'un kana jaa-ya.

29 Te taká ñayivi ní kasá'a tiñu va'a, kenda-i te kuchaku-i ní káni. Te ñayivi ní kasá'a tiñu ñáa, suni nachaku-i ko ta'nu ndatu-i.

30 Ma kúu kuti sá'a máa-rí ja máa-rí. Nátu'un jini so'o-ri, súan sánda-ri. Te modo ndaa sánda-ri, chi tú sá'a-ri ja kuni máa-rí, chi ja kuni máa Táa-ri I'a ni táji rúu vai-ri sá'a-ri.

31 Te nú ruu ká'an-ri tu'un máa-rí, te tú ío ndaa tu'un ká'an-ri.

32 Inga kúu ja jáni ndaa tu'un-ri. Te jini-ri ja tú'un ndaa kúu ja ká'an-ya tú'un-ri.

Ja ní ka'an ndaa tu'un Jesús

33 Máa-ró ni katáji-ró cháa ni kaja'an nuu Juan. Te máa-de ni jani ndaa-de máa tú'un ndaa.

34 Vasa tú játa'ú-rí tu'un-ri ká'an ni in chaa, ko tu'un yá'a ká'an-ri náva'a kaku-ró jíná'an-ró.

35 Máa-de ni kuu lámpara ja kayú te stúun. Te máa-ró, yaku-ni kivi ní kajata'an ini-ro núu luz máa-de.

36 Ko ñá'nu-ga kúu ja jáni ndaa tu'un-ri vásá já ní ka'an Juan. Chi Táa-ri, ni ja'a-ya tíñu nuu-rí ja ná sá'a-ri. Te suu tíñu sá'a-ri-ún kúu ja kájani ndaa tu'un ja Táa-ri, ni tájí-yá ruu vai-ri.

37 Te máa Táa-ri ja ní tájí-yá ruu vai-ri, máa-yá ni ka'an ndaa-ya tú'un-ri. Te tú ní kájini so'o kuti-ro tú'un ká'an-ya, ni tú ní kájini-ro ndasa káa-ya.

38 Te ni tú ncháá ni'in tu'un-ya iní-ro. Chi tú kákandíja-ró I'a ni tájí-yá vai.

39 Kánakaji va'a-ró tutú ii, chi kájani iní-ro já tú'un yóso yúan kúu ja kúchaku-ro ní káni sá'a, ko máa tutú-ún kúu ja ká'an ndaa tu'un máa-rí.

40 Te tú kákuni-ro kíkoyo-ró núu máa-rí náv'a kuchaku-ro jíná'an-ró.

41 Tú já'tá'ú-rí ja sáñá'nu ñayivi rúu.

42 Te a jiní-ri róo ja tú kúmani-ro jín Dios onde jín iní jín añú-ro.

43 Ruu vai-ri jín sí'ví Táa-ri, te tú kájatá'ú-ró rúu. Te nú inga chaá chaá-de jín sí'ví máa-de, sa chaá-ún yachi kuatá'ú-ró-de.

44 Ndasa kuu kandíja-ró, chi kásáñá'nu-ró tá'an-ró, te tú kándúkú-ró já ndúñá'nu-ró sá'a Dios, ja máa ñn-ni-ya ío.

45 Ma nákani iní-ro já kakán-ri kuachi siki-ro núu Táa-ri. A káñukuu iní-ro núu Moisés. Te máa-de, jikán-de kuachi siki-ro jíná'an-ró.

46 Chi nú ní kákandíja-ró núu Moisés, suni ní kándíja-ró rúu núu, chi tu'un máa-rí ni chaá-de.

47 Te nú tú kákandíja-ró tutú ni chaá-de-ún, te ndasa kandíja-ró tú'un ká'an-ri núsáá. Achí-ya jín-de.

6

Ja ní skée-yá u'un mil ñáyivi

¹ Te n̄i kuu taká tiñu yá'a. Te n̄i kee tuku Jesús kua'an-ya ingá lado mar Galilea, ja kúu mar Tiberias.

² Te kua'a xáan ñáyivi ní kandikin-i-ya, chi n̄i kajini-i taká tuni n̄i sá'a-ya jín ñáyivi káku'u.

³ Te n̄i kaa Jesús in yuku. Te n̄i jungoo-ya yúan jín cháa káskuá'a jín-yá.

⁴ Te a n̄i kuyani viko Pascua, viko ñáyivi judío.

⁵ Te n̄i ndakoto Jesús. Te n̄i jini-ya já vái koyo kua'a xáan ñáyivi. Te n̄i ka'an-ya jín Felipe: Ndénu kuáan-yó stáa kée ñáyivi yá'a, áchí-ya.

⁶ Ko súan n̄i ka'an-ya já jito ncha-ya-dé, chi a n̄i jini-ya ndasa kúu ja sá'a-ya.

⁷ Te n̄i ka'an Felipe jín-yá: Ma kánda uu ciento peso staa náva'a kee-í tí'li tí'li jíná'an-i, áchí-de.

⁸ Te Andrés, ñani Simón Pedro, in cha skuá'a jín-yá, n̄i ka'an-de:

⁹ Ío in suchí yá'a te ndiso-i u'un statilá cebada jín úu tiyáká lúli. Ko nasaa-na kúu-ún, chi kua'a xáan ñáyivi, áchí-de.

¹⁰ Yúan-na te n̄i ka'an Jesús: Súngoo-ró ñáyivi, áchí-ya. Te yúan ío kua'a ichá. Te nátu'un u'un mil cha n̄i kajungoo-de.

¹¹ Te n̄i ki'in Jesús statilá-ún. Te n̄i jikan ta'u-yá. Te n̄i saka-yá nuu cháa káskuá'a jín-yá. Te máa-de n̄i ja'a-de nuu ñáyivi káxiukú-ún. Suni súan n̄i kaja'a-de tiyáká-ún. Te n̄i kayee-í nasaa kákuu ini máa-i.

12 Te nuu ní kanda'a chii-i, te ni ka'an-ya jín cháa káskuá'a-ún: Nastútú-ró taká pedazo ja ní ndendoso, náva'a tú naa kúti, áchí-ya.

13 Te ja á ni kayee ñayivi-ún, te ni kanastútú-de pedazo ja ní ndendoso sikí ndí'ú'un statilá cebada-ún. Te ni kútú-ni uxi uu jika.

14 Te ñayivi-ún ni kajini-i tuni ni sá'a Jesús, te ni kaka'an-i: Jandáa ndija ja cháa yá'a kúu l'a kani tu'un Dios ja kii ini ñuyivi. Achí-i.

15 Te ni jini Jesús ja vái koyo-i ja kátiin-i-ya, kuu-ya rey máa-i. Te ni kuxio tuku máa ñn-ni-ya kuá'an-ya yúku-ún.

Ja ní jika já'á-ya nuu mar

16 Te nuu ní ini, te cháa káskuá'a jín-ya, ni kanuu-de onde mar.

17 Te ni kivi koyo-de ini ñn barco. Te kaja'an-de ingá lado mar onde ñuu Capernaum. Te ni kuña. Te té nchaa-ga Jesús nuu-dé.

18 Te ni kee ñn tachi xáan. Te ndóna nducha mar sá'a.

19 Te ni kajika-de jín barco nátu'un u'un xí iñú kilómetro. Te ni kajini-de Jesús ja jika-ya núu mar. Te ni kuyani-ya núu barco-ún. Te ni kayu'ú-de.

20 Te máa-ya ni ka'an-ya jín-de: Máa-rí kúu. Ma yú'ú-ro jíná'an-ró, áchí-ya.

21 Te kákusi iní-de ja ná kivi-ya iní barco. Yúan-na te ni ja-ni barco nuu ñú'un núu kuángoyo-de-ún.

Máa Stáa chakú kúu Jesús

22 Te kivi xían-ún, te ká'jin taká ñayivi ingá lado mar. Te ni kajini-i ja máa ñn-ni barco ío yúan.

Te suni n̄i kajin̄i-i ja tú ní k̄iv̄i Jesús in̄i barco jíin cháa káskuá'a jíin-yá, ch̄i sua máni máá-ni cháa káskuá'a-ún, n̄i kaja'an máá-ni-de.

23 Ko sava-ga barco lúlí, onde ñuu Tiberias n̄i jakoyo yani lugar nuu ní kayee-í staa já ní jikan ta'u máá Jító'o-yo núú.

24 Te n̄i kajin̄i ñayiv̄i já Jesús jíin cháa káskuá'a jíin-yá, tú káxiukú-yá yúan. Te n̄i k̄iv̄i koyo máá-i in̄i barco lúlí-ún, te kaja'an-i ñuu Capernaum kuanandúkú-i Jesús.

25 Te n̄i kanani'in-í-ya ondé inga lado mar. Te n̄i kaka'an-i jíin-yá: Maestro, na hora n̄i chaá-ní yá'a, áchí-i.

26 Te n̄i ka'an Jesús: Jandaa ká'an-ri jíin-ró, ja kánandúkú-ró rúu, nasu já ní kajin̄i-ro táka tuni n̄i sá'a-ri, ch̄i sua ja ní kayee-ro staa te n̄i kanda'a ch̄i-ró.

27 Ma sátiñu-ró já ní'in-ro ndéyu já náa, ch̄i sua ja ná kúchaku-ro ní káni sá'a. Máa Sé'e cháa kua'a-ya ndéyu-ún nuu-ro, ch̄i n̄i jatun Taa-yo Dios ja sá'a-ya súan. Achí-ya jíin-i.

28 Te n̄i kaka'an-i jíin-yá: Ndasá sá'a-ná náva'a sá'a-ná tiñu kuní Dios, áchí-i.

29 Te n̄i ka'an Jesús: Tiñu kuní Dios kúu ja kándija-ró núu I'a n̄i táji-yá vai, áchí-ya jíin-i.

30 Yúan-na te n̄i kaka'an-i: Núsáa te naún tuni sá'a-ní náva'a kuní-ná te kándija-ná ní. Naún tiñu sá'a-ní.

31 Ndiyí táa-yo, n̄i kayee-dé staa andív̄i ondé nuu ñú'un té'é natu'un yóso núu tutú: Onde andív̄i ní ja'a-ya staa ní kayee-dé, áchí-i jíin-yá.

32 Te n̄i ka'an Jesús: Jandaa ká'an-ri jíin-ró: Nasu

Moisés ní já'a staa onde andíví núu-ro jíná'an-ró. Ko Táa-ri, chí onde andíví já'a ndija-ya Staa núu-ro.

³³ Chí Staa Dios kúu I'a ní kuun ichi ándíví. Te já'a-ya já kúchaku ñayívi ñúyívi. Achí-ya jíín-i.

³⁴ Te ní kaka'an-i jíín-yá: Táta, nene kua'a-ní staa jíán kée-ná, áchí-i.

³⁵ Te ní ka'an Jesús: Máá-rí kúu máá Staa já kúchaku-ro sá'a. Ndéja kí nuu-rí, ma kúu kuti sóko. Te ndéja kándíja ruu, ma kuchí kuti ndúcha.

³⁶ Ko a ní ka'an-ri jíín-ró, ja tú kákandíja-ró rúu, vasa ní kajini-ro núu-rí.

³⁷ Taká ja já'a máá Táa-ri nuu-rí, chaá nuu-rí. Te ndéja cháa nuu-rí ma kíñi'in kuti-rí ki'in.

³⁸ Ní kuun-ri ichi ándíví náva'a sá'a-ri ja kuní I'a ní tájí rúu vai-ri, nasu já sá'a-ri ja kuní máá-rí.

³⁹ Te máá Táa-ri kúu I'a ní tájí rúu vai-ri. Te tú kuní-ya já náa ní ñn ñayívi ní ja'a-ya núu-rí, chí sua ja ná náschakú-ri-i kivi jíínu ñuyívi.

⁴⁰ Te ya'á kúu ja kuní I'a ní tájí rúu vai-ri. Taká ñayívi já jiní nuu Sé'e-ya te kandíja-i nuu-yá, kuchaku-i ní káni. Te máá-rí náschakú-ri-i kivi jíínu ñuyívi. Achí-ya jíín-i.

⁴¹ Yúan-na te ní kaka'an chaá judío siki-yá. Chí ní ka'an-ya: Máá-rí kúu Staa ní kuun ichi ándíví.

⁴² Te ní kaka'an-de: Á nasu cháa yá'a kúu Jesús, se'e José. Te a kájiní-yo táa-de jíín náa-de. Te naja ká'an-de: Ichi ándíví ní kuun-ri, áchí-de.

⁴³ Te ní ka'an Jesús: Ma ká'an sóo-ró jíná'an-ró.

⁴⁴ Máá Táa-ri, ní tájí-yá ruu vai-ri. Te ma kúu kii ní ñn ñayívi núu-rí nú tú kinchaka máá-yá-i. Yúan-na te náschakú-ri-i kivi jíínu ñuyívi.

45 Yóso núu tutú chaa n̄i kajani tu'un Dios: Nditaká-de kutu'a-de sá'a Dios, áchí. Núsáá te taká ñayivi j̄ini so'o tu'un ká'an máá Táa-ri, te tu'a-i j̄ín, ñayivi-ún k̄í-i nuu-rí.

46 Ni ñin ñayivi, tú ní jiní kuti núu máá Táa-ri. Máá I'a vai onde nuu Dios, máá ñin-ni-ya kúu ja á n̄i jin̄i-ya núu máá Táa-ya.

47 Jandáa ká'an-ri j̄ín-ró j̄iná'an-ró: Nú ñin ñayivi kándija-i ruu, kuchaku-i n̄í káni.

48 Máá-ri kúu Staa já kúchaku-ro sá'a.

49 Ndiyi táa-ro, n̄i kayee-dé staa ándiví ondé nuu ñú'un té'é te a n̄i kaj̄i-de.

50 Ko ya'á kúu Staa já vái ichi ándiví náva'a nú ndé ñayivi kée, te ma kúu-i.

51 Máá-ri kúu Staa chakú ja vái ichi ándiví. Te nú ndé ñayivi kée Staa yá'a, kuchaku-i n̄í káni. Te Staa já kuá'a-ri-ún, kúu kuñu-ri. Te kua'a-ri kuñu-ri náva'a kuchaku ñuyivi. Achí-ya.

52 Yúan-na te chaa judío, n̄i kastatá'an máá-de: Chaa yá'a, ndasa kuu kua'a-de kuñu-de kee-yo, áchí-de.

53 Te n̄i ka'an Jesús j̄ín-de: Jandáa ká'an-ri j̄ín-ró, nú tú kee-ro kúñu máá Sé'e chaa, te nú tú ko'o-ró ñiñí-yá, te ma kúchaku-ro j̄iná'an-ró.

54 Chi chaa kee kúñu-ri te ko'o ñiñí-rí, kuchaku-de n̄í káni. Te máá-ri naschakú-ri-de kivi j̄ínu ñuyivi.

55 Chi kuñu-ri kúu ndija ndeyu. Te ñiñí-rí kúu ndija nducha.

56 Chaa yée kúñu-ri te jí'i ñiñí-rí, nene kun-chaa-de j̄ín-rí, te ruu j̄ín máá-de.

57 Máá Táa-ri chakú-ya. Te ni tájí-yá ruu vai-ri. Te máá-rí chakú-ri sá'a Táa-ri. Suni súan nú ndé cháa kee rúu, suni kuchaku-de sá'a-ri.

58 Ya'á kúu Staa vái ichi ándíví. Ndiyí táa-ro sijn staa ándíví ní kayee-dé, te a ni kají'i-de. Ko nú ndé cháa kee Staa yá'a, kuchaku-de ní káni, áchí-ya jíin-de.

59 Taká tu'un yúan ni ka'an Jesús ini ve'e sinagoga, nini stá'an-ya iní ñúu Capernaum.

60 Te kua'a cháa káskuá'a jíin-yá, ni kajini so'o-de. Te ni kaka'an-de: Xaan yíi kaa tu'un yá'a. Ndé cháa kúu juku'un ini, áchí-de.

61 Te Jesús ni jini-ni-ya já súan ni kaka'an cháa káskuá'a jíin-yá. Te ni ka'an-ya jíin-de: Kánayu'ú-ro sá'a tu'un yá'a náún.

62 Te ndasa sá'a-ró nú kuni-ro máá Sé'e cháa, ndaa-ya núu ní kanchaa núu-yá.

63 Jíin máá Espíritu kúu ja kúchaku-yo sá'a. Te yiki kúñu tú kuti ní'in tíñu. Tu'un ni ka'an-ri jíin-ró jíiná'an-ró kákuu cuenta Espíritu jíin já kúchaku-yo sá'a.

64 Ko sava-ró, tú kákandíja-ró, áchí-ya. Chí Jesús, onde xnáñúu ní jini-ya ndéja kúu ja tú kandíja, te ndéja kúu ja nástúu-ya.

65 Te ni ka'an-ga-ya: Ja yúan ní ka'an-ri jíin-ró ja ní ññayiví ma kúu kii-i nuu-rí, nú tú ní jatú'un máá Táa-ri, áchí-ya.

66 Yúan-na te kua'a cháa káskuá'a jíin-yá, ni kanakaka yátá-de, te tuká-ni ní kájika-de jíin-yá.

Ja ní ka'an ndaa Pedro

67 Te ni ka'an Jesús jíin máá ndí'uxí uu cháa-ún: Te róo suni kinyoyo-ró kákuni-ro náún, áchí-ya.

68 Te n̄i ka'an Simón Pedro: Táta, ndé nuu k̄ingoyo-ná, ch̄i máá-ní kúu I'a jáni tu'un ndasa kuchaku-ná ní káni.

69 Te kájin̄i-ná te kákandíja-ná ja máá-ní kúu Cristo, Se'e Dios, I'a chakú, áchí-de.

70 Te n̄i ka'an Jesús jíin-de: Tú ní káji-r̄i ndí'uxí uu-ro náún. Te ñin-ró kúu kui'na. Achí-ya.

71 Te súan n̄i ka'an-ya sikí Judas Iscariote, se'e Simón. Chi cháa yá'a, nastúu-de-ya. Te ñin tá'an ja uxí uu-ún kúu-de.

7

Viko vé'e enramada

1 Te n̄i kuu taká tiñu yá'a. Te jíka kuu Jesús ñuu Galilea. Te tú kuní-ya káka kuu-ya ñuu Judea, chi cháa judío kándúkú-de modo ka'ni-dé-ya.

2 Te a n̄i kuyani viko vé'e enramada, ja kúu ñin viko ñáyivi judío.

3 Te n̄i kaka'an ñani-ya jíin-yá: Kenda-ró yá'a te ki'in-ro ñuu Judea va'a-ga, náva'a cháa káskuá'a jíin-ró ná kuní-de ná tiñu sá'a-ró.

4 Nú kuní ñin cháa ja kuichá tu'un-de, naja sá'a sa'í-de tiñu. Te nú tiñu yá'a sá'a-ró, te stá'an ndijin-ro máá-ró nú ñáyivi núsáá, áchí-de jíin-yá.

5 Ch̄i ni ñani-ya, tú kájatú'ún-de-ya.

6 Yúan-na te n̄i ka'an Jesús jíin-de: Té chá'an-ga ja kivi-rí. Ko kivi máá-ró, ch̄i a n̄i cháa.

7 Ma kúu koto u'u ñáyivi róó, ko jíto u'u-i ruu, ch̄i ká'an-r̄i tu'un ndaa máá ñáyivi ja máni tíñu ñáá kásá'a-í.

8 Kaa máá-ró kuángoyo-ró víko-ún. Máá-rí chi ma kí'in-ri viko-ún vina, chí té jaá-ga kivi-rí. Achí-ya.

9 Te ni ka'an-ya tú'un yá'a jíin-de. Te ni kendoo-ni-ya ñúu Galilea.

10 Te ni kaa ñani-ya kája'an. Yúan-na te suni ni kaa máá-yá kuá'an-ya víko-ún, ko tú ní stá'an ndijin-ya máá-yá, chí sa'í-ni ni ja'an-ya.

11 Te cháa judío, kánandúkú-de-ya víko-ún. Te káka'an-de: Ndénu kándeé cháa-ún, áchí-de.

12 Te xaan ní kuvaá tu'un-ya núu ñáyivi-ún, chí sava-i ni kaka'an-i: Cháa va'a kúu-de. Te sava-ga-i ni kaka'an-i: Túu, chí xndá'ú-de ñáyivi, áchí-i.

13 Ko ni ñn-i tú ní káka'an ndijin-i tu'un-ya, chí káyú'ú-i cháa judío.

14 Te sava viko, ni kaa Jesús kua'an-ya vé'e ii, te ni stá'an-ya tú'un.

15 Te ni kánaa iní cháa judío kánde'é-de: Ndasá jiní cháa yá'a letra, chí tú ní skuá'a-de, áchí-de.

16 Yúan-na te ni ka'an Jesús: Tu'un stá'an-ri nasu máá-rí xín, chí tu'un I'a ni tájí rúu vai-ri kúu.

17 ñn cháa, nú kuní-de sá'a-de tiñu kuní Dios, cháa-ún, juku'un ini-de tu'un stá'an-ri, nú onde nuu Dios vai, xí já ní kiñi'in máá-rí kúu, áchí-ya.

18 Cháa ká'an tu'un máá-de, ndúkú-de ja ndúñá'nu máá-de. Ko nú ñn cháa ndúkú-de ja ndúñá'nu cháa ni tájí-de vai-de, cháa yá'a kúu cháa ndaa, te tú naún tu'un ñáá ío ini-de.

19 Moisés, ni ja'a-de ley nuu-ro jíná'an-ró xí túu. Ko tú ni ñn-ró káskíkuu ley-ún. Naja kákuni-ro ká'ni-ro rúu. Achí-ya jíin-de.

20 Te ni kaka'an ñáyivi kuá'a-ún: Tá'an-ro tachí.

Ndéja kuní ka'ni róó. Achí-i.

²¹ Te n̄i ka'an Jesús jíin-i: N̄i sá'a-ri ñn tiñu, te ndivii-ro ní kanaa iní-ro kánde'é-ró.

²² Jandáa, Moisés n̄i ja'a-de ley xiti ndúu-ro jíiná'an-ró. Ko nasu já ní kuu in̄i Moisés, ch̄i ja ní kuu in̄i nd̄iyi táa-ro kúu. Te kivi ndétatú káxiti ndúu-ro.

²³ Te nú káxiti ndúu-ro máa kivi ndétatú, náva'a skíkuu ley Moisés, te najá kákiti in̄i-ro núu-rí ja ní násáva'a ij-rí ñn cháa kivi ndétatú núsáa.

²⁴ Ma kóso nínu-ni tu'un ká'an-ro, ch̄i sua ná nándúkú víi-ro tú'un ndaa. Achí-ya jíin-i.

²⁵ Yúan-na te n̄i kaka'an sava ñayivi ñúu Jerusalén: Nasu cháa yá'a kúu ja kánandúkú-de ka'ni-dé náún.

²⁶ Te yá'a nde'é-ró ká'an ndijin-de. Te tú naún tu'un káka'an jíin-de. Sanaa te n̄i kundaa in̄i cháa kákuñá'nu ja cháa yá'a kúu Cristo.

²⁷ Ko cháa yá'a, a kájiní-yo-dé, jíin ndé ñuu vai-de: Ko ja cháa Cristo, ni ñn-yó, ma kuní-yo ndéchi kii-ya. Achí-i.

²⁸ Yúan-na te n̄i ka'an jaa Jesús in̄i ve'e ij, hora stá'an-ya tú'un: A kájiní-ro rúu, te kájiní-ro ndé ñuu vai-ri. Tú vai-ri ja síkí máa-rí, ko ñn I'a ndaa n̄i tájí rúu vai-ri. Te tú kájiní-ro I'a-ún.

²⁹ Ko máa-rí, ch̄i jini-ri-ya, te onde nuu máa-yá vai-ri, chi n̄i tájí-yá ruu vai-ri, áchí-ya.

³⁰ Yúan-na te n̄i kándúkú ndeé-de ja káñin-de-ya. Ko tú ni ñn-de ní kenda'a-dé-ya, ch̄i té jaa-ga hora-ya.

³¹ Te n̄i kakandíja kua'a ñáyivi tú'un n̄i ka'an-ya. Te n̄i kaka'an-i: Nú ná cháa máa Cristo, te sá'a-ga-ya tuní vásá já sá'a cháa yá'a náún, áchí-i.

32 Te cháa fariseo, n̄ kajini so'o-de ja ñáyivi kuá'a-ún súan káka'an-i tu'un-ya. Te sutu ñá'nu jíin cháa fariseo, n̄ katájí-de policía ja kátiin-de-ya.

33 Te n̄ ka'an Jesús: Yaku-na kivi kúnchaa-ri jíin-ró jíná'an-ró. Te no'on-ri nuu I'a n̄ tájí rúu vai-ri.

34 Te nandúkú-ró rúu. Te ma nani'in-ro rúu. Te ma kúu jaa koyo-ró núu kúnchaa-ri. Achí-ya.

35 Yúan-na te n̄ kaka'an cháa judío: Te ndénu kí'in cháa yá'a ja má nani'in-yo-dé. Xí kí'in-de nuu ñáyivi-yo ja ní kajicha nuu in̄ ñuu Grecia, te stá'an-de tu'un nuu ñáyivi ñúu Grecia-ún náún.

36 Naún tu'un kúu ja ní ka'an-de yá'a: Nandúkú-ró rúu, te ma nani'in-ro rúu, te ma kúu jaa koyo-ró núu kúnchaa-ri, áchí.

37 Te kivi jínu viko-ún, ja kúu kivi kúká'nu viko, te n̄ ndukuiñi Jesús. Te n̄ ka'an jaa-ya: Nú ndé in̄ ñáyivi jichí nducha, te ná kí-i nuu-rí te ko'o-i-cha.

38 Nú in̄ ñáyivi kándíja-i ruu, yucha nducha chakú kaka in̄-i, nátu'un ká'an tutu ii. Achí-ya.

39 Súan n̄ ka'an-ya tú'un Espíritu ja ní'in ñáyivi kákandíja-i-ya. Ko té chaa-ga Espíritu Santo. Ch̄i té chá'an-ga nduñá'nu luu Jesús.

Ja ní kusin-i siki-yá

40 Te sava ñáyivi kuá'a-ún, n̄ kajini so'o-i tu'un yá'a. Te n̄ kaka'an-i: Jandaa ja máa cháa jáni tu'un Dios kúu cháa yá'a, áchí-i.

41 Te sava-ga-i n̄ kaka'an-i: Chaa yá'a kúu Cristo. Ko sava-ga-i n̄ kaka'an-tu-i: Onde ñuu Galilea kii Cristo náún.

42 Á tú ká'an tutu ii, ja kíi Cristo onde tata David onde ñuu Belén nuu ní nchaa máa David, áchí-i.

43 Yúan-na te n̄i kastátá'an ñayivi já sikí-yá.

44 Te sava-i, katiin-i-ya kákuni-i. Ko tú ni ñn-i ní kenda'a-í-ya.

45 Te policía-ún, káno'on nuu sutú ñá'nu jíin núu cháa fariseo. Te máá-ún, n̄i kaka'an jíin policía: Naja tú ní cháa-de jíin-ró, áchí.

46 Te n̄i kaka'an policía-ún: Tú kuti ní ñn cháa ká'an nátu'un ká'an cháa yúan, áchí.

47 Te n̄i ka'an cháa fariseo jíin-de: Te suni n̄i xnda'ú-de róó jíná'an-ró náún.

48 A n̄i kandíja ñn cháa kuñá'nu xí ñn cháa fariseo nuu-dé náún.

49 Aa, ñayivi yúkú yá'a ja ná tú kájiní kuti-í ley, ná tají-i, áchí.

50 Te Nicodemo, cháa n̄i kii nuu-yá akuáa-ún, suni ñn cháa fariseo kúu-de. Te n̄i ka'an-de.

51 Naún áchí ley. Kuu nakuxndíi-yó sikí ñn cháa, te nú tú xna'an-ga kuni so'o-yó tú'un ká'an-de, jíin nú tú ndúkú víi-yo naún tiñu sá'a-de náún. Achí-de.

52 Te n̄i kaka'an: Te róó, suni onde ñuu Galilea vai-ró náún. Nandúkú vá'a te kuní-ró já onde ñuu Galilea tú kenda kuti ní ñn cháa jáni tu'un Dios. Achí.

53 Te kuano'on-dé ná ve'e ná ve'e-de.

8

Ña'an ní ísíki ncháa-ña

1 Te n̄i kee Jesús kua'an-ya yúku Olivos.

2 Te ja kuákundijin te n̄i cháa tuku-ya vé'e ij. Te ndivii ñáyivi ní chakoyo-i nuu-yá. Te n̄i jungoo-ya, te n̄i stá'an-ya tú'un nuu-í jíná'an-i.

3 Yúan-na te cháa fariseo jíin cháa káchaa tutu, ni kákinchaka-de ñin ña'an ísíki ncháa tá'an. Te ni jani-de-ña má'ñú-i.

4 Te ni kaka'an-de jíin-yá: Maestro, ni kani'in-ná ña'an yá'a máá núu tíñu ísíki ncháa-ña.

5 Te nuu ley ni tá'ú Moisés tíñu nuu-yo já kuá'a-yó yúu xiní ñá'an kásá'a súan. Te máá-ní, ndasa kachi-ní, áchí-de.

6 Ko ni kaka'an-de tu'un yá'a ja kájito ncháa-de-ya, náva'a kuu kakan-de kuachi siki-yá. Ko Jesús, ni jaxin-ya máá-yá. Te ni cháa-ya núu ñú'un jíin xiní ndá'a-yá.

7 Te kájika tu'un kájika tu'un-de-ya. Te ni ndukani-ya máá-yá. Te ni ka'an-ya jíin-de: Te nú ndé ñin máá-ró tú ío kuachi, te róo kúu ja xná'an-ga kuá'a yuu xiní-ña núsáá, áchí-ya.

8 Te ni nakuaxin-ya máá-yá. Te ni cháa tuku-ya núu ñú'un.

9 Te ni kajini so'o-de ja súan ni ka'an-ya. Te ni kanakani u'u ini-de. Te ñin-ni-de ñin-ni-de ni kenda koyo-de kaja'an-de. Ni keja'á ondé cháa ñá'nu-ga te onde ni ndi-i-na. Te ni kendo máá ñin-na Jesús jíin ñá'an kándij ma'ñú-ún.

10 Te Jesús, ni ndukani-ya máá-yá. Te tuká ni ñin-de ní jiní-ya, chi máá-na ñasí'í-ún. Te ni ka'an-ya jíin-ña: Súchi, ndéchi kaja'an cháa kájikan kuachi siki-ro. Tuká ni ñin-de sání'in róo náún. Achí-ya.

11 Te ni ka'an-ña: Ni ñin-de Táta, áchí-ña. Yúan-na te ni ka'an Jesús jíin-ña: Ni ruu, tú sání'in-ri kuachi-ró: Kuá'an, te ma sá'a-ga-ro kuachi, áchí-ya.

Jesús kúu ja stúun ini ñuyívi

12 Te inga jínu nî ka'an tuku Jesús jíin ñáyivi: Máá-rí kúu luz ja stúun inî ñuyívi. Ndé ñáyivi kúndikin ruu, te tú kaka-i ñuñáa, chî sua kuñava'a-i luz ja kúchaku-i sá'a.

13 Yúan-na te cháa fariseo nî kaka'an-de jíin-yá. Róo ká'an-ro tú'un máá-ró. Tú ío ndaa tu'un ká'an-ro. Achí-de.

14 Te nî ka'an Jesús: Vasa ká'an-ri tu'un máá-rí, ko ío ndaa tu'un ká'an-ri, chî jiní-ri ndénu vái-ri, te ndénu kí'in-ri. Ko róo, ni tú kájiní-ro ndénu vái-ri, ni ndénu kí'in-ri.

15 Máá-ró, cuenta cháa jito ncháa-ro ndasa ío. Ko ruu, tú jito ncháa-ri ndasa káa ni ñn ñáyivi.

16 Te nú ndúkú-rí ndasa káa, te kenda ndaa tu'un sá'a-ri, chî tú sá'a máá ñn-ri, chî onde jíin máa Táa-ri, I'a nî tájí rúu vai-ri.

17 Te yóso núu tutú ley máá-ró, ja nú ka'an uu testigo, te ío ndaa tu'un-ún.

18 Ruu, ká'an ndaa-ri tu'un-ri. Te suni máa Táa-ri, I'a nî tájí rúu vai-ri, kúu inga testigo-ri. Achí-ya.

19 Te nî kaka'an-de jíin-yá: Ndénu káncháa Táa-ro, áchí-de. Te nî ka'an Jesús: Tú kájiní-ro rúu ni Táa-ri. Te nú ní kájiní-ro rúu, suni kuní-ro Táa-ri núu, áchí-ya.

20 Tu'un yá'a nî ka'an Jesús nuu kásoko-í xu'ún nini sta'an-ya iní ve'e ii. Te tú ni ñn-i ní tñn-i-ya, chî té cha'an-ga ja hora-ya.

21 Te nî ka'an tuku Jesús jíin-de: Ruu, chî kí'in-ri. Te nandúkú-ró rúu ko ndíso-ró kuáchi-ró kúu-ro, te ma kúu ja koyo-ró núu kí'in-ri, áchí-ya.

22 Yúan-na te nî kaka'an cháa judío: Naja

ká'an-de: Ma kúu jaá koyo-ró núu kí'in-ri. Á ka'ni-dé máá-de ja súan. Achí-de.

²³ Te ni ka'an-ya jíin-de: Máá-ró íchi véé vái koyo-ró, te ruu chi onde nuu súkún vái-ri. Máá-ró kákuu cháa ñuyívi yá'a, ko ruu nasu cháa ñuyívi yá'a kúu-ri.

²⁴ Ja yúán ní ka'an-ri jíin-ró, ja ndíso-ró kuáchi-ró kúu-ro. Chi nú tú kákandíja-ró já máá-rí kúu I'a, te kundiso ná'in-ró kuáchi-ró kúu-ro. Achí-ya.

²⁵ Te ni kaka'an-de jíin-yá: Te róó, ndé cháa kúu-ró, áchí-de. Yúan-na te ni ka'an Jesús jíin-de: Máá-rí kúu ja ní ka'an-ri jíin-ró ondé xnáñúú.

²⁶ Te sikí máá-ró íó kua'a-gá tu'un ka'an-ri, jíin já kána jíin-rí nuu-ro. Ko I'a ni tájí rúu vai-ri kúu I'a ndaa. Te tu'un ká'an-ri nuu ñuyívi yá'a kúu tu'un ni jini so'o-ri ni ka'an máá-yá. Achí-ya.

²⁷ Ko tú ní kájuku'un ini-de ja ká'an-ya tú'un máá Táa-yo jíin-de.

²⁸ Yúan-na te ni ka'an Jesús: Onde nú ni kajata kaa-ró máá Sé'e cháa, yúan-na te kuni-ro já máá-rí kúu, te tú naún sá'a-ri ja máá-rí, chi ká'an-ri tu'un ni stá'an máá Táa-ri nuu-rí.

²⁹ Chi I'a ni tájí rúu vai-ri kánchaa-ya jíin-rí. Tú xndóo-ya rúu, chi sá'a ná'in-rí tiñu játa'an ini máá-yá. Achí-ya.

³⁰ Te ja ní ka'an-ya tú'un yá'a, te kua'a xáan-dé ni kákandíja-de-ya.

Sé'e Dios jíin sé'e kui'na

³¹ Te ni ka'an Jesús jíin cháa judío ja kákandíja-ún: Te nú kendoo ni'in-ró jíin tú'un-ri, te kuu-ró cháa skuá'a ndija jíin-rí.

32 Te juku'un iní-ro jíin tú'un ndaa, te koo libre-ro sá'a tu'un ndaa-ún. Achí-ya.

33 Te nī kaka'an-de jíin-yá: Tata Abraham kákuu-ri, te tú kájatíñu kuti-rí nuu ní ñn ñayivi. Naja ká'an-ro: Koo libre-ro, áchí-de.

34 Te nī ka'an Jesús jíin-de: Jandáa ká'an-ri jíin-ró, ja táká cháa sá'a kuachi, máni mozo kuachi kúu-de.

35 Te ñn mozo, tú kéndoo-de iní ve'e ní káni, ko se'e, chí kéndoo-i iní ve'e ní káni.

36 Núsáa te nú koo libre-ro sá'a máa Sé'e, te a nī kakuu libre ndija-ró.

37 A jini-ri ja ñn tata Abraham kákuu-ró, ko ka'ni-ro rúu kákuni-ro, chí tú kachu'un iní-ro tú'un ká'an-ri.

38 Ruu ká'an-ri tu'un nī jini-ri nuu Táa-ri. Te suni máa-ró kásá'a-ró tíñu nī kajini so'o-ró núu táa máa-ró. Achí-ya.

39 Te nī kaka'an-de: Táa-ri kúu Abraham, áchí-de. Te nī ka'an Jesús: Te nú se'e Abraham kákuu-ró núu, te tíñu nī sá'a Abraham suni sá'a máa-ró núu.

40 Nī jini so'o-ri tu'un ndaa nuu Dios, te nī ka'an-ri tu'un-ún jíin-ró. Ko máa-ró, kákuni-ro ká'ni-ro rúu. Ko nasu tíñu súan ní sá'a Abraham.

41 Máa-ró kásá'a-ró tíñu máa táa-ro, áchí-ya jíin-de. Yúan-na te nī kaka'an-de: Máa-rí, tú ní kákaku téné-rí. Ió ñn-ni táa-ri. Dios kúu-ya. Achí-de.

42 Te nī ka'an Jesús: Te nú táa-ro kúu Dios, te kumaní ndija-ró jíin-rí núu. Chí onde nuu Dios nī kenda-ri. Na tú vai-ri ja máa-rí, chí máa-yá nī tájí-yá ruu vai-ri.

43 Naja tú kájuku'un inĭ-ro tú'un ká'an-ri núsáá. Kuachi ja tú kákanda-ró kúni so'o-ró tú'un-ri.

44 Máá-ró kákuu se'e táa-ro kuí'na. Te skíkuu-ró tíñu kuni táa-ro kákuni-ro. Máá-de, ni ja'ni-dé ndiyi onde xnáñúú. Te tú ní kándij ni'in-de jíin tú'un ndaa, chi tú kuti ní in tu'un ndaa ñú'un inĭ-de. Te nú ká'an-de tu'un xnda'ú, tu'un máá-de ká'an-de, chi ja xnda'ú ñáá kúu-de. Te onde chii máá-de káku taká tu'un tú'un.

45 Ko ruu, ká'an-ri tu'un ndaa. Te ja yúan tú kákandíja-ró rúu.

46 Ndé in róo ndini'in kuachi siki-rí núsáá. Te nú ká'an ndaa-ri, naja tú kákandíja-ró rúu.

47 Ñayivi kákuu se'e Dios, káchu'un inĭ-i tu'un Dios. Ja yúan tú káchu'un inĭ máá-ró, chi nasu sé'e Dios kákuu-ró, áchí-ya jíin-de.

48 Yúan-na te ni kaka'an chaá judío: Ndaa káka'an-ri ja cháa ñuu Samaria kúu-ró, te tá'an-ro tachí, áchí-de jíin-yá.

49 Te ni ka'an Jesús: Tú tá'an-ri tachí, chi sua jándatu-ri nuu Táa-ri. Te máá-ró tú káka'an jíñú'un-ró jíin-rí.

50 Te tú ndúkú-rí ja ndúñá'nu-ri. Dios kúu I'a sá'a, te ndé'é-yá ndasa káa.

51 Jandáa ká'an-ri jíin-ró: Nú ndé ñayivi skíkuu tu'un ká'an-ri, ma kúu kuti-í. Achí-ya.

52 Te chaá judío, ni kaka'an-de: Vina te ni kaji-ri ja tá'an-ro tachí. Abraham jíin cháa kájani tu'un Dios, ni kaji'i-de. Te róo áchí-ro: Ja skíkuu tu'un ká'an-ri, ma kúu kuti.

53 Ni jíi táa-yo Abraham. Te ñá'nu-ga kúu-ró vásá máá-de náún. Te suni ni kaji'i chaá ni jani tu'un onde sáá, te ndé chaá sá'a-ró máá-ró núsáá.

Achí-de jíin-yá.

⁵⁴ Te n̄i ka'an Jesús: Te nú ruu sáñá'nu-r̄i máá-rí, te nduñá'nu sáni-r̄i núú. Máá Táa-r̄i kúu I'a sáñá'nu ruu. Te máá-ró káka'an-rō já I'a-ún kúu Dios máá-ró.

⁵⁵ Te tú kájin̄i kuti-ro núu-yá. Ko ruu, chí jin̄i-r̄i nuu-yá. Nú ká'an-r̄i jíin-ró já tú jin̄i-r̄i-ya, te kuu-r̄i cháa xndá'ú ñáá nátu'un máá-ró jíná'an-ró núú. Ko jin̄i ndija-r̄i-ya. Te skíkuu-r̄i tu'un ká'an-ya.

⁵⁶ Táa-rō Abraham, n̄i kus̄i iní-de kun̄i-de kivi cháa-r̄i. Te a n̄i jin̄i-de. Te a n̄i kus̄i iní-de. Achí-ya.

⁵⁷ Yúan-na te n̄i kaka'an cháa judío jíin-yá: Aa, ni té koo-ga-rō úu xiko ux̄i kuia, te a n̄i jin̄i-rō núu Abraham náún, áchí-de.

⁵⁸ Te n̄i ka'an Jesús jíin-de: Jandáa ká'an-r̄i jíin-ró: A ío-r̄i onde ná té kaku-ga Abraham, áchí-ya.

⁵⁹ Yúan-na te n̄i kaka'in-de yuu já kuá'a-de-ya. Ko máá Jesús n̄i sa'í-ni-ya. Te n̄i kenda-ya iní ve'e ij. Te n̄i ja'a-ya sáva ma'ñú-de, te kua'an-ni-ya.

9

Chaa n̄i kaku kuáa

¹ Te nini kua'an-ya, te n̄i jin̄i-ya núu ñn cháa kuáa ondé kivi ní kaku-de.

² Te cháa kákuá'a jíin-yá, n̄i kajika tu'ún-de-ya: Maestro, naja ní kaku kuáa cháa yá'a. Kuachi máa-de xí kuáchi táa-de kúu náún, áchí-de.

³ Te n̄i ka'an Jesús: Nasu kuáchi máa-de, ni nasu kuáchi táa-de kúu. Chí sua ja ná sátiñu ndijin Dios jíin-de.

⁴ Kánúú sá'a-r̄i tiñu I'a n̄i tájí rúu vai-r̄i, nini ío ndúú. Chí nú ná kuáa, te ma kúu sátiñu-yó.

⁵ Nini kándeeri iní ñuyívi, te luz ñuyívi kúuri. Achíya.

⁶ Súan nī ka'an-ya. Te nī tivī sī'vī-yá nuu ñú'un. Te nī sá'a-ya ndé'yu jíin tisi'vī-yá-ún. Te nī ji'i-yá nde'yu-ún sikī ndúchi cháa kuáá-ún.

⁷ Te nī ka'an-ya jíin-de: Kuá'án, te nakiti nuu-ro iní pila Siloé (ja kuní ka'an, ndajá'a). Te nī kee-de kua'an-de. Te nī nakiti nuu-dé, te nī ndundijin-ni nuu-dé vai ndii-de.

⁸ Yúan-na te taká tá'an-de, jíin táka ja á nī kajini ja cháa kuáá kúu-de núú, nī kajika tu'ún tá'an: Á nasu cháa yá'a kúu ja ncháa-ni te jikán caridad núú, achí.

⁹ Te sava nī kaka'an: Suu-de kúu, achí. Te sava tuku nī kaka'an: Súan jíto-de natu'un cháa-ún, achí. Ko máa-de nī ka'an-de: Máa-rí kúu, achí-de.

¹⁰ Yúan-na te nī kajika tu'ún-ún-de: Ndasá nī nanuña nduchi-ro núsáa, achí.

¹¹ Te nī ka'an-de: ñin cháa nání Jesús, nī sá'a-de nde'yu. Te nī ji'i-dé nduchi-rí. Te nī ka'an-de jíin-rí: Kuá'án nuu pila Siloé, te nakiti nuu-ro, achí-de. Te nī ja'an-ri, te nī nakiti nuu-rí, te nī ndundijin-ni nuu-rí, achí-de.

¹² Yúan-na te nī kaka'an jíin-de: Ndénu kándeeri cháa-ún, achí. Te nī ka'an-de: Na kútuní, achí-de.

¹³ Yúan-na te nī kajanchaka cháa nī kakuáá-ún nuu fariseo.

¹⁴ Te kivī ndétatú kúu kivī ní sá'a Jesús nde'yu-ún ja ní nakuña-ya ndúchi-dé.

¹⁵ Te fariseo, suni nī kajika tu'ún ndasá nī ndundijin nuu-dé. Te nī ka'an-de jíin: Nī ji'i-dé nde'yu sikī ndúchi-rí, te ní nakiti nuu-rí, te nī ndundijin-ni nuu-rí, achí-de.

16 Yúan-na te sava fariseo ñi kaka'an: Chaa-ún, nasu onde nuu Dios vai-de, chi tú chinú'ún-de kivi ndétatú, áchí. Ko ñi kaka'an sava-ga: Nú ñn chaa ío kuachi kúu-de, te ndasa kuu sá'a-de taká tuni yá'a, áchí. Te ñi kastátá'an máá jíná'an.

17 Te ñi kaka'an tuku jín chaa kuáa-ún: Róo, naún kachí-ro sikí chaa ñi nakuña nduchi-ro núsáa, áchí. Te máa-de ñi ka'an-de: ñn chaa jáni tu'un Dios kúu-de, áchí-de.

18 Ko tú ní kákandíja judío ja á ñi ndundijin nuu-dé ni ja ní kuu-de chaa kuáa núú. Te ñi kakana xiní táa náa chaa ja ní ndundijin nuu.

19 Te ñi kajika tu'ún-ún-de: Ya'á kúu se'e-ró, ja ní kaku kuáa kaka'an-ro náún. Núsáa te ndasa ñi ndundijin nduchi-dé vina, áchí.

20 Te ñi kaka'an táa-de: Kájini-ri ja chaa yá'a kúu se'e-ri, ja ní kaku kuáa núú.

21 Ko tú kajini-ri ndasa ñi ndundijin nuu-dé vina. Ni tú kájini-ri ndé chaa ñi nakuña nduchi-dé. Kaka tu'ún máa-ró-de, chi chaa ñá'nu kúu-de, te ná kástu'ún máa-de ja máa-de. Achí-de.

22 Súan ñi kaka'an táa-de, chi káyu'ú-de kájito-de judío. Chi judío, a ñi kasánda ja nú ndé ñayivi ká'an ndaa ja máa-yá kúu Cristo, te kiñi'in-i ki'in-i yata vé'e sinagoga.

23 Ja yúan ní kaka'an táa-de: A ñá'nu-de, kaka tu'ún máa-ró-de, áchí-de.

24 Yúan-na te inga jínu ñi kakana xiní chaa ñi kakuáa-ún. Te ñi kaka'an jín-de: Ná nákana jaa-ró Dios, chi chaa yúan a kájini-yo ja chaa ío kuachi kúu-de, áchí.

25 Yúan-na te máa-de ñi ka'an-de: Nú ío kuachi-de xí naún, tú jiní-ri. Ko ío ñn ja jiní-ri.

Chi cháa kuáá ní kuu-ri núú, te vina ni ndundijin nuu-rí. Achí-de.

²⁶ Te ni kajika tu'un tuku-de: Ndasá ni sá'a-de jíin-ró. Ndasá ni nakuña-de nduchi-ro núsáá vii. Achí.

²⁷ Te ni ka'an-de jíin: A ni kuu ni kastu'un-rí nuu-ro te tú kachu'un ini-ro. Naja kákuni-ro kúni so'o-ró ingá jínu. Suni skuá'a-ró jíin-de kákuni-ro náún. Achí-de.

²⁸ Te ni kakiti ini nuu-dé. Te ni kaka'an jíin-de: Máa-ró skuá'a-ró jíin-de. Ko ruu, chi káskuá'a-rí tu'un Moisés.

²⁹ Kájini-ri ja ní ka'an Dios jíin Moisés. Ko cháa jian, tú kájini-ri ndénu vái-de, achí.

³⁰ Te ni ka'an máá cháa-un: Náa ini-ri ja súan káka'an-ro, chi vasa ni nakuña-de nduchi-rí te tú kájini-ro ndénu vái-de.

³¹ Te a kájini-ro já Dios tú jini so'o-ya ká'an ñayivi ío kuachi. Ko nú ndé in ñayivi chíñú'un-i Dios te sá'a-i ja kuní-ya, nuu ñáyivi-ún jini so'o-ya.

³² Ondé ní vái-yó na tú ní kájini so'o kuti-yo já in cháa nakuña-de nduchi ingá cháa ni kaku kuáá.

³³ Te cháa yúan, nú tú vai-de onde nuu Dios, te ma kúu kuti sá'a-de núú. Achí-de.

³⁴ Te ni kaka'an judío: Róó, chi ío kuachi-ró ondé kivi ní kaku-ró, te stá'an-ro tú'un nuu máa-rí náún, achí jíin-de. Te ni kakeñi'in-de kua'an-de.

³⁵ Te ni jini tu'un Jesús ja ní kakeñi'in-de kua'an-de, te ni nani'in-yá-de. Te ni ka'an-ya jíin-de: Á kándija-ró Sé'e Dios, achí-ya.

³⁶ Te ni ka'an-de: Ndé cháa kúu-de nává'a kandija-ná-de vii, táta, achí-de.

³⁷ Te ni ka'an Jesús jíin-de: A ni jini-ro núu-ya. Te

chaa ká'an jíin-ró, máa-yá kúu, áchí-ya.

³⁸ Te n̄i ka'an-de: Kándija-ná Táta, áchí-de, te n̄i chiñú'ún-de-ya.

³⁹ Te n̄i ka'an Jesús: Vai-ri in̄i ñuyívi yá'a ja náku_xndíi-ri siki ñáyívi. Náva'a taká ja kakuáá, te ndundijin nuu, te taká ja ndijin nuu, te kukuáá. Achí-ya.

⁴⁰ Te ká'jin sava fariseo jíin-yá. Te n̄i kajini so'o tu'un yá'a. Te n̄i kaka'an jíin-yá: Suni chaa kuáá kakuu-ri náún, áchí.

⁴¹ Te n̄i ka'an Jesús jíin: Nú chaa kuáá kakuu-ró, te ma koo kuachi-ró núú. Ko vina chi n̄i kaka'an-ro, kajini-ri, áchí-ro, te ja yúan kendoó kuachi-ró jíin-ró.

10

Tu'un máa-yá jíin r̄i

¹ Jandáa ká'an-ri jíin-ró: Nú ndé chaa tú kivi-de ichi yújákú r̄i, ch̄i sasua kaa-de kivi-de inga lado, chaa-ún kúu natoó jíin ñakui'ná.

² Ko chaa kivi ichi yuxé'é, chaa-ún kúu chaa ndíto r̄i.

³ Te chaa ndíto yuxé'é, júña-de yuxé'é ja kivi chaa-ún. Te r̄i-ún, kajini so'o-ti ja ká'an-de. Te kána-de xin̄i r̄i máa-de jíin sí'ví-ti, te kíñi'in-de-ti.

⁴ Te nú n̄i kiñi'in-de taká r̄i máa-de, te yóxnúú-de nuu-ti. Te máa r̄i-ún káindik̄in-ti-dé, ch̄i kánakuni-ti ká'an-de.

⁵ Ko ma kúndik̄in-ti yatá in̄i chaa jíká, ch̄i sua kunu-ti kóto-ti-dé, ch̄i tú kajini-ti modo ká'an chaa jíká-ún, áchí-ya.

6 Ni ka'an Jesús tu'un yátá yá'a jíin-de. Ko tú ní kájuku'un iní-de jíin tú'un ni ka'an-ya jíin-de.

7 Te ni ka'an tuku Jesús jíin-de: Jandáa ká'an-ri jíin-ró jíná'an-ró: Máa-ri kúu nátu'un yujákú ríi.

8 Taká cháa ni kikoyo xna'an-ga vásá ní cháa-ri, ñatoó jíin ñákuí'ná kákuu-de, ko tú ní kájandatu ríi-ún modo ni kaka'an-de.

9 Máa-ri kúu nátu'un máá yúxé'é. Nú ndé ñayivi kivi ichi-rí, kaku-i. Te kivi-i te ndenda-i, te ni'in-í icha kee-í.

10 ñin ñákuí'ná, máni ja sákuí'ná-de, te ka'ni-dé, te xnáa-dé vai-de. Ko ruu, chi vai-ri ja ná kúchaku-i, te suni kuchaku jíin'ún-i.

11 Máa-ri kúu I'a ndíto va'a ríi. Nú ndé cháa ndíto va'a-de ríi, cháa-ún koto-de-ti vasa kuu-de jíin-tí.

12 Ko ñin cháa kí'in ya'u, tú ndíto va'a-de ríi, chi nasu ríi máa-de kákuu-ti. Te nú ni jini-de ja vái yi'i, te xndoo-de ríi katíin-ún-tí, te skuní jo ríi.

13 Te cháa kí'in ya'u-ún, jínu-de, chi máni cháa kí'in ya'u kúu-de, te tú kúndá'ú iní-de ríi.

14 Máa-ri kúu I'a ndíto va'a ríi. Te jini-ri nuu táka ríi-ri. Te máa-tí, kájiní-ti rúu.

15 Nátu'un máá Táa-ri jini-ya rúu, te máa-ri jini-ri nuu Táa-ri. Te cháa iní-ri kuu-ri ja ríi-ri.

16 Suni ñáva'a-ri yaku-ga ríi. Ko sún sún jakú ká'jin-ti. Te jínu ñú'ún já kíkí'in-ri kiti-ún, te kuni so'o-ti tú'un ká'an-ri. Te koo ñin-ni tiku'ni-ti. Te ñin-ni ja koto-ti.

17 Kúndá'ú iní Táa-ri ruu, chi cháa iní-ri kuu-ri náva'a naschakú-ri máa-ri.

18 Ni ñin ma kúu ka'ni rúu, chi máa-ri kúu ja já'a tu'un kuu-ri. Nú kuní-ri, te kuu kuu-ri, te nú

kuní-ri, te kuu nachaku-ri, chí súan ío fuerza-ri. Tiñu yá'a nī tá'ú máa Táa-ri nuu-ri. Achí-ya.

19 Te judío nī kastátá'an tuku sikí tú'un yá'a.

20 Te kua'a, ní kaka'an: Tá'an-de tachí kīni, te kátachí-dé. Naja kájini so'o-ró tú'un ká'an-de, áchí.

21 Te sava-ga nī kaka'an: Nasu tú'un cháa kátachí ká'an-de. Kuu nakuña ñn tachí kīni nduchi cháa kuáa náún. Achí.

Sikí já kití iní judío nuu Jesús

22 Te nī kuu kivi víko já ndúndoo ndatíñu iní ñuu Jerusalén. Te tiempo viko víjin kúu.

23 Te Jesús, kua'an-ya, vai-ya iní ve'e i, iní portal Salomón.

24 Te cháa judío, nī kandutíyúu-de nuu-yá. Te nī kaka'an-de jíin-yá: Nasaa kivi sténdatu-ró iní-ri. Te nú máa-ró kúu Cristo, kachí kájí núu-rí jíná'an-ri, áchí-de.

25 Te nī ka'an Jesús jíin-de: A nī kastu'un-ri nuu-ro te tú kákandíja-ró. Taká tiñu ja sá'a-ri jíin sí'ví Táa-ri, yuán kúu ja káka'an ndaa tu'un-ri.

26 Tú kákandíja-ró, chí nasu ríi máa-rí kákuu-ró, nátu'un nī ka'an-ri jíin-ró.

27 Ríi-ri, chí kájandatu-ti tú'un ká'an-ri. Te máa-rí jíní-ri-ti jíná'an-ti, te káindikín-ti rúu.

28 Te kuchaku-ti níi káni sá'a-ri. Te ma náa kúti-ti. Te ni ñn ñayivi ma kúu kuanchar-i-ti ndá'a-rí.

29 Máa Táa-ri nī ja'a-ya-ti nuu-ri. Te ñá'nu-ga kúu-ya vásá taká ñayivi. Te tú ni ñn ñayivi kúu kuanchar-i-ti ndá'a Táa-ri.

30 Máa-rí jíin Táa-ri, ñn-ni kákuu-ri, áchí-ya.

31 Yúan-na te cháa judío, nī kaki'in tuku-de yuu já kuá'a-de-ya.

³² Te n̄i ka'an Jesús jíin-de: N̄i stá'an-ri kua'a tíñu va'a nuu-ro cuenta Táa-ri. Kuachi ndé ñn tíñu-ún kúu ja kuá'a-ró yúu rúu núsáá. Achí-ya.

³³ Te n̄i kaka'an chaá judío: Nasu sikí tíñu va'a kúu ja kuá'a-yó yúu róó, chi kuachi ja ká'an ndiva'a-ró. Ch̄i róó, chaá kúu-ró. Te sá'a-ró já Dios kúu-ró. Achí-de jíin-yá.

³⁴ Te n̄i ka'an Jesús: Á nasu yóso tú'un núu ley máa-ró: N̄i ka'an-ri ja s̄uni Dios kákuu-ró, áchí.

³⁵ Chi n̄i tájí Dios tu'un-ya kuá'an nuu sava chaá. Te n̄i skúnání-yá-de Dios. Te ma kúu ské'ich̄i-yo tutú ij.

³⁶ Núsáá te naja kaka'an máa-ró já tú'un ndiva'a kúu ja ní ka'an-ri ja Sé'e Dios kúu-ri. Ch̄i máa Táa-ri n̄i teta'an ndoo-ya rúu, te n̄i tájí-yá ruu vai-ri.

³⁷ Te nú tú sá'a-ri tíñu Táa-ri, ma kándija-ró rúu.

³⁸ Ko nú sá'a-ri, vasa tú kándija-ró rúu, ko ná kándija-ró tíñu-ún náv'a kun̄i-ro te kándija-ró já máa Táa-ri kanchaa-ya jíin-rí, te máa-rí jíin máa Táa-ri, áchí-ya jíin-de.

³⁹ Yúan-na te inga jínu kándúkú ndéé-de kat̄in-de-ya. Ko n̄i kuxio-ya núu-dé kua'an-ya.

⁴⁰ Te n̄i naxió káva Jesús kua'an-ya ingá lado yucha Jordán, nuu ní skuánducha núu Juan. Te n̄i kanchaa-ya yúan.

⁴¹ Te n̄i kikoyo kua'a xáan ñáyivi núu-yá. Te n̄i kaka'an-i: Juan, jandáa tú ní sá'a-de ni ñn tun̄i. Ko ío ndaa taká tu'un n̄i ka'an-de cuenta chaá yá'a. Achí-i.

⁴² Te kua'a xáan-í n̄i kakándija-i-ya yúan.

Jā ní nachaku Lázaro

¹ Te kú'u ñn cháa nání Lázaro ñuu Betania, nuu kúu ñuu María jíin kú'u-ña Marta.

² Te María-ún kúu jā ní chí'i aceite máá Jító'o-yo, te ñi nasi'ichí-ña já'a-yá jíin íxi xiní-ñá. Te cháa kú'u-ún kúu kuá'a-ña Lázaro.

³ Te kuá'a-de-ún, ñi katájí-ña tú'un kua'an nuu-yá: Táta, kuni so'o-ní, cháa jā maní-ní jíin, kú'u-de, áchí-ña.

⁴ Te ñi jini so'o Jesús. Te ñi ka'an-ya: Kue'e yá'a, nasu kué'e kuu-de kúu. Chí sua sá'a jā ná nákana jaa-i Dios, náv'a nduñá'nu Se'e Dios sá'a máá kué'e-ún. Achí-ya.

⁵ Te kúmaní Jesús jíin Marta jíin kú'u-ña jíin Lázaro.

⁶ Te nuu ní jini tu'un-ya já kú'u-de, te ñi kendoo-ya yúan uu kivi núu kánchaa-ya-un.

⁷ Yuán-na, te ñi ka'an-ya jíin cháa káskuá'a jíin-yá: Ná kí'on ñuu Judea inga jínu, áchí-ya.

⁸ Te cháa káskuá'a-ún ñi kaka'an-de jíin-yá: Maestro, vina a kándúkú ndéé cháa judío kuá'a-de yuu ní. Te inga jínu ki'in-ní yúan náún. Achí-de.

⁹ Te ñi ka'an Jesús: Á tú ío uxí uu hora ñn ncháka. Cháa jā jika ndúú, tú skáchi'i-de ja'a-dé, chí kúndijin nuu-dé ñuyívi yá'a.

¹⁰ Ko cháa jika akuáa, skáchi'i-de ja'a-dé, chí tú kúndijin nuu-dé, áchí-ya.

¹¹ Súan ñi ka'an-ya. Te vásá ní ka'an tuku-ya jíin-de: Amigo-yo Lázaro kixí-de. Ki'in-ri jā xndúkoo-ri-de nuu kixí-de. Achí-ya.

¹² Yúan-na te ñi kaka'an cháa káskuá'a jíin-yá: Táta, nú kixí-de te nduva'a-de, áchí-de.

13 Ko súan n̄i ka'an Jesús ja á n̄i ji'i-de. Te máá-de n̄i kajani in̄i-de ja kixí ndija-de.

14 Yúan-na te n̄i ka'an káji Jesús jíin-de: A n̄i ji'i Lázaro, áchí-ya.

15 Te kúsi in̄i-ri ja róó jíná'an-ró, ja tú ní kánchaa-ri yúan, náva'a kandíja-ró. Ko vina ná kí'on núu-dé. Achí-ya.

16 Yúan-na te Tomás, chaá nání Dídimó, n̄i ka'an-de jíin tá'an-de, chaá káskuá'a: Suni ná kí'in-yo náva'a ná kúu ta'an-yo jíin-de, áchí-de.

17 Te n̄i chaá Jesús, te n̄i jini-ya já ní kuu kuun kivi já á n̄i yuji Lázaro.

18 Te ñuu Betania kánchaa yani jíin ñúu Jerusalén, nátu'un un̄i kilómetro suu súan-ni kúu.

19 Te kua'a ñáyivi judío, n̄i kikoyo-i nuu Marta jíin núu María, ja káka'an-i tu'un ndéé iní jíin-ña já kuá'a-ña.

20 Yúan-na te n̄i jini tu'un Marta ja vái Jesús. Te n̄i kenda-ña kuáta'an-ña-ya. Ko María, n̄i kendo-ña iní ve'e.

21 Te n̄i ka'an Marta jíin Jesús: Táta, nú ní kánchaa-ní yá'a te ma kúu kuá'a-ná núu.

22 Te suni vina jiní-ná ja taká ja jikán-ní nuu Dios, te kua'a-ya núu-ní, áchí-ña.

23 Te n̄i ka'an Jesús jíin-ña: Nachaku kuá'a-ró, áchí-ya.

24 Te n̄i ka'an Marta jíin-ya: A jiní-ná ja náchaku-de kivi náchaku taká ndiyi onde ná jinu ñuyivi, áchí-ña.

25 Te n̄i ka'an Jesús: Máá-rí kúu I'a sá'a ja náchaku jíin já kúchaku ní káni. Ja kándíja ruu, vasa a n̄i ji'i, ko nachaku.

26 Te nú ndé ñayivi chakú-i te kándija-i ruu, ma kúu kuti-í. Á kándija-ró tú'un yá'a xí túu. Achí-ya jíin-ña.

27 Te ni ka'an-ña jíin-yá: Jaan Táta. A ni kandija-ná ja máa-ní kúu Cristo, Se'e Dios, ja kii ini ñuyivi, áchí-ña.

28 Te súan ni ka'an-ña. Te ni kee-ña kuá'an-ña. Te ni kana sa'í-ña xiní kú'u-ña María: Máa Maestro, a ni chaayá, te kána-ya xiní-ro, áchí-ña.

29 Te María, ja ní jini so'o-ña, ni ndukuiñi yachi-ña, te kua'an-ña núu-yá.

30 Ko Jesús, té jaa-ga-ya ondé ñuu, chi ni ndoo-ni-ya kánchaa-ya núu ní jata'an Marta-ún-ya.

31 Te kaxiukú ñayivi judío ini ve'e jíin María, kaka'an-i tu'un ndéé ini jíin-ña. Te ni kajini-i ja ní ndukuiñi yachi-ña kuá'an-ña. Te ni kaindikin-i-ña, chi ni kaka'an-i: Ondé yuvé'e ańú kuánde'e-ña yúan.

32 Ko ni jaa María nuu kánchaa Jesús. Te ni jini-ña núu-yá. Te ni jukuiñi jíti-ña núu já'a-yá. Te ni ka'an-ña jíin-yá: Táta, nú ní kánchaa-ní yá'a, te ma kúu kuá'a-ná núu, áchí-ña.

33 Yúan-na te ni jini Jesús ja ndé'e-ña jíin já kánde'e ñayivi judío vai koyo jíin-ña. Te ni jaka nuu ini-ya. Te ni ndukuí'a ini-ya.

34 Te ni ka'an-ya: Ndénu ní chindee-ró-de, áchí-ya. Te ni kaka'an-ña jíin-yá: Ña'an-ní te kuni-ní, áchí-ña.

35 Te ni nde'e Jesús.

36 Yúan-na te ni kaka'an ñayivi judío: Nde'é ná xaan ní kundá'ú ini-de chaa-ún, áchí-i.

37 Ko ni kaka'an sava-i: Bueno ni nakuña chaa

yá'a nduchi chaa kuáa. Á tú ní kuu sá'a-de ja má kúu Lázaro núú, áchí-i.

³⁸ Te n̄i ndukuí'a tuku in̄i Jesús. Te n̄i chaa-ya yúvé'e añú-ún. Te ñn yau kava kúu. Te jik̄a yú'u yaú-ún ndasú ñn yuu.

³⁹ Te n̄i ka'an Jesús: Chaxio yuu jián jíná'an-ró, áchí-ya. Te Marta, kua'a chaa n̄i ji'i-ún, n̄i ka'an-ña jíin-yá: Táta, a já'an xiko-de, chí a n̄i kuu kuun kivi yínduji-de, áchí-ña.

⁴⁰ Te n̄i ka'an Jesús jíin-ña: Nasu ní ka'an-ri jíin-ró ja nú kándija-ró te kuni-ro já ndúñá'nu Dios náún, áchí-ya.

⁴¹ Yúan-na te n̄i kachaxio-i yuu núu kánde ndiyi-ún. Te Jesús, n̄i ndakoto-ni-ya íchi ándiví. Te n̄i ka'an-ya: Táta, ná kúta'u-ná nuu-ní ja jíni so'o-ní tu'un ká'an-ná.

⁴² Te jiní-ná ja jíni so'o ná'ín-ní tu'un ká'an-ná, ko ká'jin kua'a ñáyivi yá'a. Ja yúan súan n̄i ka'an-ná náva'a ná kándija-i ja máá-ní n̄i tájí-ní náá vai-ná, Achí-ya.

⁴³ Te súan n̄i ka'an-ya. Te n̄i ka'an jaa-ya: Lázaro, ña'an tíkenda, áchí-ya.

⁴⁴ Te chaa ja á n̄i ji'i, n̄i kenda-de, te yísukun ndá'a-dé si'in-de jíin sá'ma cinta. Te nuu-dé yísukun ñn sa'ma. Te n̄i ka'an Jesús jíin-i: Ndájí-de, te sía-ro-dé ná kí'in-de, áchí-ya.

⁴⁵ Yúan-na te kua'a ñáyivi judío ja ní kikoyo nuu María-ún, n̄i kakandija-i-ya. Chi n̄i kajini-i tiñu n̄i sá'a Jesús.

⁴⁶ Ko sava-i n̄i kaja'an-i nuu cháa fariseo. Te n̄i kakastu'ún-i ndasa n̄i sá'a Jesús.

Ja ní k̄an̄at̄ñn tu'un tá'an sik̄i Jesús

47 Yúan-na te sutu ñá'nu jíin cháa fariseo, n̄i kakutútú-de. Te n̄i kandatu'ún-de: Ndasa sá'a-yó, chi cháa yá'a xaan sá'a-de tuni.

48 Chi nú sía-yo-dé, te ndivii ñáyivi kándija-i. Te chakoyo cháa ñuu Roma, te xnáa-dé ñuu-yo onde jíin ñáyivi-yo, áchí-de.

49 Te ñn tá'an-de nání-de Caifás, cháa-ún kúu-de máa sutú ñá'nu-ga kua-ún, n̄i ka'an-de jíin: Róo tú kájin̄i kuti-ro.

50 Ni tú kájuku'un in̄i-ro já kánúú kúu ñn cháa ja síkí ñáyivi, nasu já náa ndivii ñáyivi jíná'an-i, áchí-de.

51 Ko tu'un yá'a, na tú ní ka'an-de ja máa-de. Chi ja kúu-de máa sutú ñá'nu-ga kua-ún, te n̄i jani-de tu'un ja kúu Jesús ja síkí ñáyivi.

52 Te nasu máa ñn ja ñáyivi yúan, chi suni ja nástútú-yá se'e Dios ja ní kajicha nuu-i jíná'an-i.

53 Yúan-na te onde kivi-ún n̄i kandatu'ún-de ja ká'ni-dé-ya.

54 Yúan-na te tuká ní jika ndijin Jesús nuu cháa judío, chi n̄i kenda-ya yúan kua'an-ya ñn ñuu nání Efraín nuu ío yani ñu'un té'é. Te n̄i kendooyá yúan jíin cháa káskuá'a jíin-yá.

55 Te a n̄i kuyani viko Pascua ñáyivi judío. Te kua'a-i n̄i kaka-i kua'an-i ñuu Jerusalén, náva'a sándoo-i máa-i xna'an-ga vásá kéjá'á viko Pascua.

56 Te kánandúkú-i Jesús. Te kájika tu'ún tá'an-i in̄i ve'e ij: Ndasa jáni in̄i-ro. Chaa-de viko yá'a xí túu. Achí-i.

57 Te sutu ñá'nu jíin cháa fariseo, n̄i katá'ú-de tiñu ja nú ndé ñn-i jiní-i ndénu kándeeyá, ná kástu'ún-i náva'a tñn-de-ya.

12

Ja ní ji'i María ja'a Jesús jín perfume

¹ Te ñũu kivĩ já té kejá'á-ga viko Pascua, te ñi chaa Jesús ñuu Betania nuu kánchaa Lázaro chaa ñi ji'i te ñi nachaku-de ja ní kuu-de ndiyi núú.

² Te ñi kaja'a-de ndeyu ní kuxíni-ya yúan. Te Marta ñi jani-ña kó'o. Te Lázaro kúu ñin chaa yéé stáa jín-ya.

³ Yúan-na te ñi ki'in María ñin libra perfume ita nardo ja ncháa ya'u. Te ñi ji'i-ña ja'a Jesús, te ñi nasi'ichí-ña já'a-ya jín íxi-ña. Te ñi iní ve'e-ún, ñi jicha xiko perfume.

⁴ Te ñin chaa skuá'a jín-ya, nání-de Judas Iscariote, se'e Simón, te kuu-de chaa nastúu-de-ya. Te ñi ka'an-de:

⁵ Naja tú ní kúya'u perfume yá'a ja uní ciento peso, te kua'a-yó núu ñáyivi ndá'ú núú. Achí-de.

⁶ Súan ñi ka'an-de, nasu já kúndá'ú ini-de ñáyivi ndá'ú, chĩ sua chaa kuí'ná ní kuu-de. Te ñi kuu-de tesorero, te jánchaa-de ja kájakin-i-ún.

⁷ Yúan-na te ñi ka'an Jesús: Sía-ña, chĩ siki kivĩ yúji-ri kúu ja chíva'a-ña yá'á.

⁸ Chĩ nene káxiukú ñáyivi ndá'ú jín-ró, ko ruu, na tú nene kánchaa-ri jín-ró. Achí-ya.

⁹ Yúan-na te kua'a ñáyivi judío, ñi kajini tu'un-i ja kánchaa-ya yúan. Te ñi chakoyo-i. Ko nasu máa ñin Jesús vai nde'é-i, chĩ suni nde'é-i nuu Lázaro kákuni-i. Chĩ a ñi ji'i-de te ñi nachaku-de.

¹⁰ Ko sutu ñá'nu, ñi kandatú'ún-de ja súni ka'ni-dé Lázaro.

¹¹ Chĩ kua'a ñáyivi judío, ñi kenda-i kája'an-i, te kákandíja-i nuu Jesús ja siki Lázaro.

Jā ní k'iví Jesús ñuu Jerusalén

¹² Te inga kivi xían, ni chakoyo kua'a ñayivi víko-ún. Te ni kajini tu'un-i ja vái Jesús ñuu Jerusalén.

¹³ Te ni k'aki'in-i numa yukú ñuu. Te ni kenda koyo-i kuata'an-i-ya. Te ni kakana jaa-i: Xáán va'a I'a kúu-ya. Ná nákana jaa-yó-yá chi ndiso-ya tíñu máa Tatá Dios. Máa Rey ñayivi Israel kúu-ya. Achí-i.

¹⁴ Te ni ni'in Jesús in burro jáá. Te ni jungoo-ya sikí-tí natu'un ká'an tutu:

¹⁵ Sesí'í ñuu Sion, ma yú'ú-ro. Yá'a nde'é-ró vái Rey máa-ró, yóso-yá in burro jáá, achí.

¹⁶ Onde xnáñúú te tú ní káju'ku'un ini chaa káskuá'a jíin-yá jíin tíñu yá'a. Ko onde ná ni nduñá'nu Jesús, yúan-na te vásá ní kanuku'un ini-de tu'un yóso sikí máa-yá, jíin já ní kásá'a-de tíñu yá'a jíin-yá.

¹⁷ Te ñayivi ká'in jíin-yá, ni kaka'an ndaa-i ndasa ni kana-ya xini Lázaro yuvé'e añú, te ndasa ni nachaku-de ja á ni ji'i-de.

¹⁸ Ja yúan ní kenda koyo kua'a-gá-i, ni kajata'an-ya. Chi ni kajini tu'un-i ja ní sá'a-ya tuní yá'a.

¹⁹ Ko chaa fariseo ni kaka'an máa-de: Vina te a kájiní-yo já má kúu kasu kuti-ro. Yúan nde'é-ró, ja ndívii ñayivi kája'an-i yata-dé.

Ñayivi ñuu Grecia ndúkú-i Jesús

²⁰ Te suni yaku ñayivi ñuu Grecia ni kaka-i kuachiñú'ún-i kivi víko-ún.

21 Ñayiví-ún, nì jakoyo-i nuu Felipe chaa ñuu Betsaida ndañú Galilea. Te nì kaka'an nda'ú-i jíin-de: Táta, nde'é-ná nuu Jesús kákuni-ná, áchí-i.

22 Te nì ja'an Felipe, nì kastu'ún-de nuu Andrés. Yúan-na te Andrés jíin Felipe ndendúú nì kakastu'ún-de nuu Jesús.

23 Te nì ka'an Jesús jíin-de: A nì jaa hora ja ndúñá'nu máá Sé'e chaa.

24 Jandáa ká'an-ri jíin-ró, ja ñin nuni trigo nú tú jungava nuu ñú'un te kuu, te máá ñin-ni kendoo. Ko nú kuu, te kua'a xáan nuni nándea.

25 Nú ndé chaa kúnda'ú iní-de máá-de, te naa-dé. Ko nú ndé chaa tú chíñú'ún-de máá-de iní ñuyiví yá'a, te kuchaku-de ní káni.

26 Nú ndé ñin chaa kuni kuatíñu nuu-rí, ná kúndikin-de ruu. Te nuu kúnchaa-ri yúan kúnchaa chaa játíñu nuu-rí-ún. Te nú ndé ñin-de játíñu-de nuu-rí, te koo ja jíñú'ún Táa-ri nuu-dé.

27 Te vina ndúkuí'a iní-ri. Te á ka'an-ri: Táa, nama-ní náá nuu túndó'o hora yá'a, achí-ri xí túu. Ma kúu, chi ja sikí hora yá'a kúu ja vái-ri.

28 Táa, ná nákana jaa-i ní sá'a-ní, áchí-ya jíin Dios. Yúan-na te ichi ándiví ní kenda ñin tu'un: A nì kanakana jaa-i ruu nì sá'a-ri. Te nakana jaa-i ruu inga jínu sá'a-ri, áchí.

29 Te ñayiví ká'jin yúan, nì kajini so'o-i te nì kaka'an-i ja tája kúu. Te sava-ga-i, nì kaka'an-i: Nì ka'an ñin ndajá'a Dios jíin-de, áchí-i.

30 Te nì ka'an Jesús: Tú vai tu'un yá'a ja sikí rúu, chí sua ja máá-ró jíná'an-ró.

31 Vina kúu ja ndúni'in kuachi sikí ñuyiví yá'a.

Vina kúu ja kenda ja kúñá'nu iní ñuyívi yá'a ki'in.

³² Te ruu, nú a ni ndita kaa-ri iní ñuyívi te kana-ri xini ndívi ñáyivi kíkoyo-i nuu-ri, áchí-ya.

³³ Tu'un yá'a ni ka'an-ya já stá'an-ya ndasa kuu-ya.

³⁴ Te ni kaka'an ñayivi-ún jín-yá: Kájiní-ná ja kendo Cristo ní káni, áchí tutu ley. Te naja ká'an-ní ja jínu nú'ún kuíta kaa máa Sé'e chaá núsáá. Te ndéja kúu máa Sé'e chaá-ún. Achí-i.

³⁵ Yúan-na te ni ka'an Jesús: Yaku-na kivi kúnchaá máa luz jín-ró jíná'an-ró. Kaka nini ío ndijin náva'a tú kuñaa núu-ro. Chi chaá jáka ñuñáa, na tú jiní-de ndénu kí'in-de.

Ja tú kákandíja chaá judío

³⁶ Kandíja nuu máa luz nini kánchaá-ya jín-ró, náva'a ná ndúu-ró sé'e luz, áchí-ya jín-i. Súan ni ka'an Jesús. Te ni kee-ya kuá'an-ya. Te ni sa'í-ni-ya núu-í jíná'an-i.

³⁷ Ko vasa ni sa'a-ya kuá'a tuní nuu-í, ko tú ní kákandíja-i-ya.

³⁸ Náva'a skíkuu tu'un ni ka'an Isaías chaá ni jani tu'un Dios ja ní ka'an-de onde sáá: Táta, ndéja ní kandíja tu'un ni ka'an-yo. Te ndéja ní jini nuu fuerza máa Jító'o-yo, áchí.

³⁹ Ja yúan tú ní kúu kandíja-i jíná'an-i, chi ni ka'an tuku Isaías:

⁴⁰ Ni sákuáa-ya ndúchi-í, te ni kundava iní añú-i ni sa'a-ya, náva'a ma kuni-i jín ndúchi-í, ni ma júku'un iní añú-i, ni ma nájío káva iní-i, ja sa'a-ri tana-í, áchí.

⁴¹ Tu'un yá'a ni ka'an Isaías, chi ni jini-de ndasa kúñá'nu luu-ya. Te ni ka'an-de tu'un-ya.

⁴² Ko vasa súan ni io, te kua'a cháa tá'ú tíñu, ni kakandíja-de nuu-yá. Ko ja káyu'ú-de fariseo te tú ní kákastu'ún-de. Chi nú súan, te skúnu-ún-de kenda-de iní ve'e sinagoga, jáni iní-de.

⁴³ Chi kúsi-gá iní-de ja ndúñá'nu-de sá'a ñayivi vása já ndúñá'nu-de sá'a Dios.

⁴⁴ Te ni ka'an jaa Jesús: Ñayivi kándíja ruu, nasu máa ñn ruu kándíja-i, chi nuu I'a ni tájí rúu vai-ri kándíja-i.

⁴⁵ Te ñayivi ndé'é núu-rí, suni ndé'é-i nuu I'a ni tájí rúu vai-ri.

⁴⁶ Vai-ri ja kúu-ri ñn luz iní ñuyivi, náva'a nú taká ñayivi kándíja-i ruu, ma kúnchaa-i ñuñáa.

⁴⁷ Nú ñn ñayivi jini so'o-i tu'un ká'an-ri, te tú skíkuu-i, tú nakuxndíi-ri siki-í, chi tú vai-ri ja nakuxndíi-ri siki ñuyivi, chi sua ja náma-ri ñuyivi.

⁴⁸ Te ñayivi ské'ichi ruu, te tú játú'ún-i tu'un ká'an-ri, ío ja nakuxndíi siki-í. Tu'un ni ka'an-ri kúu ja nakuxndíi siki-í onde kivi jínu ñuyivi.

⁴⁹ Chi tú ká'an-ri ja máa-rí, chi Táa-ri I'a ni tájí rúu vai-ri, máa-yá ni tá'ú-yá tíñu nuu-rí. Ndasaa kachi-ri te ndasaa ka'an-ri.

⁵⁰ Te a jiní-ri ja tíñu tá'ú-yá kúu ja kúchaku-i ní káni sá'a. Núsáa te tu'un ká'an-ri, máni tu'un ni ka'an Táa-ri jín-rí kúu, áchí-yá.

13

Ja ní nakacha-ya já'a cháa káskuá'a

¹ Onde ná té koo-ga viko Pascua, te a ni jini Jesús ja ní jaa hora kenda-ya ñuyivi yá'a no'on-ya núu

Táa-ya. Ko kúndá'ú iní-ya ñáyiví-yá ká'io iní ñúyívi, te onde sandí'í-na ñi kundá'ú iní-ya-í.

² Te ñi ndí'í ñi kakuxíni-ya. Te vina a ñi ka'an kui'na jíin iní añú Judas, se'e Simón Iscariote, ja nástúu-de-ya.

³ Te a jiní Jesús ja máá Táa-ya, a ñi ja'a-ya táká ndatíñu iní nda'a-yá, te suni jiní-ya já ní kenda-ya núu Dios vai-ya. Te suni nuu Dios no'on-ya.

⁴ Te ñi ndukuiñi-ya já ní kuxíni-ya. Te ñi chaxio-ya sá'ma-yá. Te ñi ki'in-ya ñin sa'ma vítá. Te ñi ju'ni-ya chíi-ya.

⁵ Te ñi chu'un-ya ndúcha iní ñin tija'an, te ñi kejá'á-yá nákachá-ya já'a cháa káskuá'a. Te nási'ichí-ya jíin sá'ma vítá já nú'ni chíi-ya-ún.

⁶ Te ñi jaa-ya núu Simón Pedro. Te ñi ka'an Pedro jíin-yá: Táta, níi, nakacha-ní ja'a-ná náún, áchí-de.

⁷ Te ñi ka'an Jesús: Tú júku'un iní-ro já sá'a-ri vina, ko kúkuéé-ga te júku'un iní-ro, áchí-ya jíin-de.

⁸ Te Pedro ñi ka'an-de jíin-yá: Ma nákachá kuti-ní ja'a-ná, áchí-de. Te ñi ka'an Jesús jíin-de: Nú tú nakacha-ri ja'a-ro te ma kúu kundii-ro jíin-rí, áchí-ya.

⁹ Te ñi ka'an Simón Pedro jíin-yá: Táta, nasu máá ñin ja'a-ná, chí suni nda'a-ná jíin xiní-ná núsáá, áchí-de.

¹⁰ Te ñi ka'an Jesús jíin-de: Chaa ja á ñi ndundoo, máni jínu ñú'ún já ndúndoo máá já'a-ní-de, te a ñi ndundoo ndí'í-ni-de. Te máá-ró, a ñi kandundoo-ró ko nasu táká-ro. Achí-ya.

¹¹ Chí a ñi jiní-ya ndéja kúu ja nástúu-ya. Ja yúan ní ka'an-ya: Nasu táká-ro ká'io ndoo.

12 Te n̄i kuu n̄i nakacha-ya já'a-dé jíná'an-de, te n̄i naki'in-ya sá'ma-yá. Te n̄i nungoo tuku-ya. Te n̄i ka'an-ya: Á kájin̄i-ro já ní sá'a-r̄i jín̄n-ró.

13 Káka'an-ro já Maestro jín̄n Jító'o-ro kúu-r̄i, te káka'an ndaa-ro. Ch̄i suu máá-rí kúu.

14 Te nú ruu, vasa Jító'o-ro jín̄n Maestro kúu-r̄i, nú nakacha-r̄i ja'a-ro, suni súan kánúú nákača ja'a tá'an-ró.

15 Ch̄i tiñu yá'a n̄i stá'an-r̄i nuu-ro náva'a suni sá'a máá-ró jín̄n tá'an-ró nátu'un n̄i sá'a-r̄i jín̄n-ró.

16 Jandáa ká'an-r̄i jín̄n-ró: Ìn mozo na tú kúñá'nu-ga-de nuu jító'o-de, ni ìn apóstol, na tú kúñá'nu-ga-de nuu cháa n̄i táj̄i-de kua'an-de.

17 Nú kájuku'un in̄i-ro jín̄n tú'un yá'a, te xáán ndatu koo-ró nú sá'a-ró súan.

18 Na tú ká'an-r̄i sik̄i táká-ro. A jin̄i-r̄i ndéja ní kaji-r̄i. Ko ná sk̄ikuu tu'un ká'an tutu ìi: Chaa n̄i yee stáa jín̄n-rí, n̄i jañu-de ruu jín̄n xúsí'yi-dé, áchí tutu.

19 Onde vina kástu'ún-rí taká tiñu nuu-ro onde jín̄n tiempo, náva'a nú n̄i kuu, te kandíja-ró já máá-rí kúu I'a-ún.

20 Jandáa ká'an-r̄i jín̄n-ró: Nú ìn ñayivi kuátú'ún-i ìn cháa n̄i táj̄i-rí kua'an, te játú'ún-i ruu. Te ñayivi játú'ún rúu, suni játú'ún-i I'a n̄i táj̄i rúu vai-r̄i, áchí-ya jín̄n-de jíná'an-de.

Ja ní k̄iv̄i Satanás in̄i Judas

21 Te ja á n̄i ka'an Jesús tu'un yá'a, te n̄i ndukuí'a in̄i-ya. Te n̄i ka'an ndaa-ya: Jandáa ká'an-r̄i jín̄n-ró jíná'an-ró ja ìn róó, nastúu-ró rúu, áchí-ya.

22 Yúan-na te cháa káskuá'a jín̄n-yá, n̄i kandakoto-de nuu tá'an-de, kájani in̄i-de ndé cháa kúu ja ní ka'an-ya.

23 Te ñn máá cháa káskuá'a-ún ja maní-yá jíin-de, ndítuu-de jiká Jesús.

24 Te ñi sá'a Simón Pedro ñn seña nuu cháa-ún, náva'a ná kaká tu'ún-de-ya ndé cháa kúu ja ní ka'an-ya.

25 Yúan-na te máá-de ja ndítuu-de jiká Jesús, ñi ka'an-de jíin-yá: Táta, ndé cháa kúu, áchí-de.

26 Te ñi ka'an Jesús: Ná chíndaji-ri staa te kua'a-ri nuu ñn cháa, te cháa-ún kúu, áchí-ya. Te ñi chindaji-ya staa. Te ñi ja'a-ya núu Judas Iscariote se'e Simón.

27 Te ñi yee staa-ún. Te ñi kivi-ni Satanás iní. Yúan-na te ñi ka'an Jesús jíin: Tiñu sá'a-ró, ná sá'a yachi-ro, áchí-ya.

28 Ko ni ñn cháa káyee staa jíin-yá-ún, tú ní kájuku'un iní-de naún tu'un kúu ja ní ka'an-ya jíin.

29 Chí sava-de, ñi kajani iní-de ja ní ka'an Jesús jíin: Kuaan-ró naún kájinu ñú'ún-yó já kúu viko. Xí já kuá'a yaku na jíin núu cháa ndá'ú. Chí Judas tñin janu xú'ún.

30 Te ja ní yee staa-ún, te ñi kenda-ni kua'an. Te a ñi kuaa.

Tiñu jáá tá'ú-yá nuu-yo

31 Yúan-na te ja kuá'an, te ñi ka'an Jesús: Vina te a ñi nduñá'nu máá Sé'e cháa. Te suni ñi nduñá'nu Dios ñi sá'a-ya.

32 Te nú nduñá'nu Dios sá'a-ya, suni sáni nduñá'nu máá-yá sá'a Dios, te nduñá'nu-ni-ya vítan ñú'ni.

33 Súchi, yaku-na kivi kúnchaa-ri jíin-ró. Te nandúkú-ró rúu, te nátu'un ñi ka'an-ri jíin cháa

judío, onde nuu kí'in-ri, ma kúu ja koyo-ró jíná'an-ró.

³⁴ Hin tiñu jaá tá'ú-rí nuu-ro jíná'an-ró: Ja ná kúndá'ú iní-ro táká tá'an-ró. Nátu'un kúndá'ú iní-ri róó, suni súan kundá'ú iní-ro tá'an-ró.

³⁵ Te nú kundá'ú iní-ro táká tá'an-ró, yúan-na te kuni taká ñayivi já máá-ró kákuu cha nị kaskuá'a jíin-rí, áchí-ya.

Tu'un Pedro jíin lí'li

³⁶ Te nị ka'an Simón Pedro jíin-ya: Táta, ndénu kí'in-ní, áchí-de. Te nị ka'an Jesús jíin-de: Nuú kí'in-ri-ún, ma kúu kundikín-ro rúu vina. Ko kúkuéé-ga te kundikín-ro rúu ja-ro.

³⁷ Te nị ka'an Pedro jíin-ya: Táta, naja má kúu kundikín-ná níi vina. Tú yú'ú-ná kuú-ná ja níi. Achí-de.

³⁸ Te nị ka'an Jesús jíin-de: Kuu-ro já rúu náún. Jandáa ká'an-ri jíin-ró: Onde ná té kana-ga lí'li, te ma kuátu'un-ró rúu unị jíinu.

14

Ja sátu'a-ya vé'e andívi kúu yóó

¹ Ma kúñáa iní añú-ro. A kákandíja-ró Dios, suni ná kándíja-ró rúu.

² Chí íó kua'a vé'e iní ve'e Táa-ri. Te nú tú súan íó, a nị kastu'ún-rí nuu-ro núú. Kí'in-ri kịsátu'a-ri ve'e kuxiukú-ró.

³ Te nú kua'an-ri sátu'a-ri ve'e kuxiukú-ró, te nchaa-ri kinastútú-rí róó ki'on. Náva'a nuu kúnchaa máá-rí-ún, suni yúan kuxiukú-ró.

⁴ Te a kájiní-ro ndénu kí'in-ri. Te kájiní-ro íchi, áchí-ya.

⁵ Te ní ka'an Tomás jíin-yá: Táta, tú kájini-ná ndénu kí'in-ní. Te ndasa kuni-ná ichi núsáá, áchí-de.

⁶ Te ní ka'an Jesús jíin-de: Máá-rí kúu máá íchi, jíin tú'un ndaá, jíin tú'un kuchaku. Ma kúu jaá ni in-i nuu Táa-ri te nú túu ruu.

⁷ Te nú ní kájini-ro rúu, te suni a ní kajini-ro Táa-ri núu. Te onde vina a kájini-ro-yá, te a ní kande'é-ró núu-yá, áchí-ya.

⁸ Te ní ka'an Felipe jíin-yá: Táta, stá'an-ní máá Táa-yo núu-ná, te ná kúva'a ini-ná jíná'an-ná, áchí-de.

⁹ Te ní ka'an Jesús jíin-de: Felipe, kua'a kiví ní kuu jíka-ri jíin-ró. Té chá'an-ga kuni-ro rúu naún. Chaa ní jini ruu, nuu máá Táa-yo ní jini-de. Naja ká'an-ro: Stá'an-ní máá Táa-ro núu-ná.

¹⁰ Á tú kándija-ró ja máá-rí kánchaa-ri jíin máá Táa-yo, te máá Táa-yo Dios kánchaa-ya jíin-rí. Taká tu'un ká'an-ri jíin-ró, nasu ja kúu ini máá-rí ká'an-ri. Chi máá Táa-yo kánchaa-ya jíin-rí, te máá-ya sá'a tiñu-ún.

¹¹ Kandija ruu ja kánchaa-ri jíin máá Táa-yo, te máá Táa-yo jíin máá-rí: Te nú tú súan, te kandija ruu cuenta máá tiñu sá'a-ri.

¹² Jandaa ká'an-ri jíin-ró: Nú ndé chaa kándija ruu, tiñu ja sá'a-ri yá'a suni sá'a-de. Te ñá'nu-ga tiñu sá'a máá-de vásá yá'á, chi no'on-ri nuu máá Táa-yo Dios.

¹³ Te taká naún ja kakán-ro núu máá Táa-yo jíin sí'ví-rí, yuán sá'a-ri, náva'a nduñá'nu máá Táa-yo ja sikí máá Sé'e-ya.

¹⁴ Te nú naún kakán-ro jíin sí'ví-rí, te skíkuu-ri.

Ja ní keyu'u-yá ja kí Espíritu Santo

15 Te nú maní-ro jíin-rí, te kuandatu-ro tíñu tá'ú-rí nuu-ro.

16 Te kakan ta'u-rí nuu máá Táa-yo Dios. Te kua'a-ya ingá I'a chindéé chítuu róó jíná'an-ró, náva'a kunchaa-ya jíin-ró ní káni.

17 Máá Espíritu ndaa kúu I'a-ún. Te ñayivi, ma kúu kuatá'ú-i-ya, chí tú kánde'é-i nuu-yá ni tú kájiní-i-ya. Ko máá-ró, chí kájiní-ro-yá, chí ncháa-ya jíin-ró, te ku'un-ya iní-ro.

18 Ma skéndo ndá'ú-ri róó, chí ncháa-ri nuu-ro jíiná'an-ró.

19 Hn tílí-na te ma kuní-ga ñuyivi núu-rí. Ko máá-ró chí kuní-ro rúu, chí chakú-ri. Te ja yúan suni kuchaku máá-ró.

20 Te kivi-ún kuní-ro já kánchaa-ri jíin máá Táa-ri, te máá-ró jíin rúu, te máá-rí jíin máá-ró jíiná'an-ró.

21 Nú ndé chaa ñú'un iní-de tíñu ni tá'ú-rí, te skíkuu-de, chaa-ún kúu ja maní jíin-rí. Te nú maní-dé jíin-rí, suni kumaní máá Táa-ri jíin-de. Te máá-rí, kumaní-rí jíin-de te stá'an ndijin-ri máá-rí nuu-dé, áchí-ya.

22 Te ni ka'an Judas jíin-yá (ko nasuú Iscariote): Táta, naja stá'an ndijin-ní máá-ní nuu-ná jíiná'an-ná, te nuu ñayivi chí túu, áchí-de.

23 Te ni ka'an Jesús jíin-de: Nú ndé chaa maní-dé jíin-rí, te skíkuu-de tu'un ká'an-ri, yúan-na te kumaní máá Táa-ri jíin-de. Te chakoyo-ri nuu-dé. Te kuxiukú-rí jíin-de.

24 Te chaa tú maní jíin-rí, tú skíkuu-de tu'un ká'an-ri. Te tu'un ni kajini so'o-ró, nasu tú'un máá-rí kúu, chí tu'un máá Táa-yo I'a ni tájí rúu

vai-ri kúu.

²⁵ Tu'un yá'a ká'an-ri jíin-ró, nini kánchaa-ri jíin-ró.

²⁶ Ko máá Táa-yo Dios, tájí-yá máá I'a chindéé chítuu róó kii-ya jíin sí'ví-rí. Te máá I'a-ún kúu Espíritu Santo. Máá-yá, stá'an-ya táká tu'un nuu-ro, te xndáku-ya núu-ro táká tu'un ni ka'an-ri jíin-ró.

²⁷ Skéndo-ri tu'un ndéé iní jíin-ró, tu'un ndéé iní máá-rí kua'a-ri nuu-ro. Nasu cuenta ñuyívi, chí máá-rí kua'a-ri nuu-ro. Ma kúkuí'a iní añú-ro, te ni ma yú'ú-ro.

²⁸ A ni kajini so'o-ró já ní ka'an-ri jíin-ró: Ki'in-ri te nchaa-ri nuu-ro, áchí-ri. Nú ni kumaní-ro jíin-rí, te kusii ndíja iní-ro núú, chí ni ka'an-ri jíin-ró já nó'on-ri nuu máá Táa-yo Dios. Chí ñá'nu-ga kúu máá Táa-yo vásá rúu.

²⁹ Vina a ni kastu'ún-rí nuu-ro ondé jíin tiempo, náva'a nú a ni kuu, te kandíja-ró jíná'an-ró.

³⁰ Ma ká'an kua'a-gá-ri jíin-ró, chí vai ja kúñá'nu iní ñuyívi yá'a. Te tú ndújín jíin-rí.

³¹ Ko vai máá, náva'a kuni ñuyívi ja maní-rí jíin máá Táa-yo Dios, te nátu'un ni tá'ú máá Táa-yo Dios tiñu nuu-rí, suni súan sá'a-ri. Ndukuiñi ná chó'o.

15

Máá yó'o uva ndija

¹ Máá-rí kúu máá yó'o uva ndija. Te máá Táa-ri kúu I'a jítu ja'a.

2 Taká nda'a já ndítin ruu te tú já'a nde'e, jáncha_a-ya. Te taká nda'a já já'a nde'e, násándoo-ya náva'a kua'a-ga nde'e.

3 Te máá-ró a ni kandundoo-ró jín tú'un ni ka'an-ri jín-ró.

4 Ná kúxiukú-ró jín-rí, te máá-rí jín máá-ró. In nda'a uva, ma kúu kua'a máá ndé'e, te nú tú kutin jika máá yó'o. Te suni súan róó, te nú tú kuxiukú-ró jín-rí.

5 Máá-rí kúu yo'o-ún, te máá-ró kákuu nda'a-rí. Cha_a ja káncha_a jín-rí, te máá-rí jín máá-de, cha_a-ún já'a kua'a ndé'e. Chi nú túu ruu, te ma kúu kuti sá'a ni in-ró jíná'an-ró.

6 Cha_a ja tú káncha_a jín-rí, kenda-de ki'in-de, sá'a-ya. Te ichi nátu'un in nda'a sáni, ja nástútú-i, te taan-í nuu ñú'un, te kayu.

7 Nú káxiukú-ró jín-rí te tu'un ká'an-ri ñú'un in-ro. Yúan-na te kakan naún kákuni-ro, te kua'a-ri nuu-ro.

8 Nú kája'a-ró kuá'a ndé'e, yúan-na te nduñá'nu Táa-ri sá'a, te súan kuu-ró cháa káskuá'a jín-rí.

9 Nátu'un máá Táa-yo kúndá'ú in-ya rúu, suni súan kúndá'ú in-ri róó jíná'an-ró. Núsáa te kukuu-ga-ro jín tú'un kúndá'ú in-ri róó.

10 Nú skíkuu-ró tíñu ni tá'ú-rí nuu-ro, te nene kundá'ú in-ri róó. Nátu'un máá-rí ni skíkuu-ri tíñu ni tá'ú Táa-ri nuu-rí, te nene kúndá'ú in-ya rúu.

11 Tu'un yá'a ká'an-ri jín-ró, náva'a ná kúkútu-ro jín tú'un kúsi iní máá-rí.

12 Ya'á kúu tíñu tá'ú-rí: Ja ná kúndá'ú in-ro tá'an-ró, nátu'un kúndá'ú in-ri róó jíná'an-ró.

13 Nú in cha_a kuu-de ja'a amigo-de, tuká inga modo ja kúndá'ú-ga in-i-de nátu'un ni sá'a

chaa-ún.

¹⁴ Máá-ró kákuu amigo-rí nú skíkuu-ró táká tiñu tá'ú-rí nuu-ro.

¹⁵ Tuká skúnání-rí róó mozo. Chì ìn mozo, tú jiní-de naún sá'a jito'o-de. Chì sua skúnání-rí róó amigo-rí, chì a nì kastu'ún-rí nuu-ro táká tu'un nì jini so'o-rí onde nuu máá Táa-rí.

¹⁶ Tú ní kákaji-ró rúu. Chì sua nì kaji-rí róó, te nì jani-rí róó ja kíngoyo-ró te kua'a-ró ndé'e. Te ma náa ndé'e-ro. Te taká ja kakán-ro núu máá Táa-yo Dios jín sí'ví-rí, kua'a-ya núu-ro.

¹⁷ Tiñu yá'a tá'ú-rí nuu-ro: Ja ná kúndá'ú ini-ro tá'an-ró.

Ja káchindikìn-i chaa kákandíja

¹⁸ Te nú kitì inì taká ñayívi núu-ro jíná'an-ró, te ma náa iní-ro já sùni nì kitì inì-i nuu máá-rí xna'an-ga.

¹⁹ Te nú chaa ñuyívi ní kákuu-ró, te kumanì ñayívi jín róó natu'un jín tá'an máá-i núu. Ko nasu cháa ñuyívi kákuu-ró, chì sua nì kaji-rí róó inì ñuyívi. Ja yúán kákitì inì ñayívi núu-ro.

²⁰ Ma náa iní-ro tú'un nì ka'an-rí jín-ró: Ìn mozo, tú kúñá'nu-ga-de nuu jito'o-de. Nú nì káchindikìn-i ruu suni súan chindikìn-i róó. Nú nì skíkuu-i tu'un nì ka'an-rí, suni skíkuu-i tu'un ka'an-ro.

²¹ Ko taká tiñu yá'a sá'a-de jín-ró ja síkí sí'ví-rí, chì tú kájini-i I'a nì tájí rúu vai-rí.

²² Nú tú ní kí-rí, ni nú tú ní ká'an-rí jín-i, ma kóo kuachi-i núu. Ko vina ma kúu kaku-i nuu kuachi-i.

²³ Ñayívi kájito u'u ruu, suni kájito u'u-i máá Táa-rí.

24 Nú tú ní sá'a-ri tiñu nuu-í ja ní ñn chaa tú ní sá'a, te ma koo kuachi-i núu. Ko vina a ni kajini-i tiñu-ún, te kájito u'u-i ruu jín máa Táa-ri.

25 Ko súan kásá'a-i náva'a skíkuu tu'un yoso núu tutú ley máa-i: Ja tú na kuachi-ri, te ni kajito u'u-i ruu, áchí.

26 Ko onde nuu máa Táa-yo tájí-rí máa I'a chindéé chítuu róó. Máa Espíritu ndaa kúu-ya, te onde chíi máa Táa-yo Dios kenda-ya. Te nú a ni chaa-ya, te kani ndaa-ya tú'un-ri.

27 Te suni máa-ró kani ndaa-ro tú'un, chí ká'jin-ró jín-rí onde kivi ní kejá'á-rí.

16

1 Tu'un yá'a ni ka'an-ri jín-ró náva'a tú nayú'ú-ro.

2 Te ské'ichi-i róó ini ve'e sinagoga kingoyo-ró. Te ja hora ja nú ñn chaa ka'ni-dé róó, te kani ini-de ja bueno ni sá'a-de nuu Dios.

3 Te tiñu yá'a sá'a-i jín-ró, chí tú kájin-i nuu máa Táa-yo Dios, te ni nuu máa-rí.

4 Ko ni ka'an-ri tu'un yá'a jín-ró náva'a nú a ni ja hora, te nuku'un ini-ro ja súan ni ka'an-ri jín-ró. Te tú ní ká'an-ri tu'un yá'a jín-ró ondé kivi ní kejá'á-rí, chí jka-ri jín-ró jíná'an-ró.

5 Te vina, chí no'on-ri nuu I'a ni tájí rúu vai-ri. Te ni ñn róó, na tú kaka tu'un-ró rúu: Ndenu kí'in-ní.

6 Te vina a ni kuxíí iní-ro chí súan ni ka'an-ri jín-ró.

7 Ko ká'an ndaa-ri jín-ró: Ja sikí róó kúu ja kánúú kí'in-ri. Chí nú tú kí'in-ri, te I'a chindéé chítuu róó, ma chaa-ya núu-ro jíná'an-ró. Nú kí'in-ri, te tájí-rí-ya kí-ya núu-ro.

⁸ Te nú a n̄i chaa-ya te stá'an-ya núu-í ja ndiso máa-i kuachi, jín ja kúu tiñu ndaa, jín ndasa nákuɣndíi-ya-í.

⁹ Máa kuáchi-ún kúu ja tú kákandíja-i ruu.

¹⁰ Te máa tiñu ndaa-ún kúu ja nó'on-ri nuu máa Táa-yo Dios, te ma kuní-ga-ro núu-rí.

¹¹ Te tu'un nákuɣndíi-ún kúu ja á n̄i jákuɣndíi-ya sikí máa ja kúñá'nu in̄i ñuyívi yá'a.

Tu'un máa Espíritu ndaa

¹² Ió kua'a-gá tu'un ka'an-ri jín-ro, ko ma kánda-ró jín vína.

¹³ Te nú n̄i chaa máa Espíritu ndaa, máa-yá stá'an-ya táká tu'un ndaa nuu-ro. Ch̄i tú ka'an-ya ja kuní máa-yá, ch̄i ka'an-ya táká ja jini so'o-ya. Te stá'an-ya táká tiñu chaa.

¹⁴ Te nduñá'nu-ri sá'a-ya, ch̄i ki'in-ya tú'un xín máa-rí, te stá'an-ya núu-ro jíná'an-ró.

¹⁵ Taká ja xín máa Táa-yo, suni máa-rí xín. Ja yúan ní ka'an-ri ja kí'in-ya ja xín máa-rí te stá'an-ya núu-ro.

¹⁶ ñn tí'lí-na, te ma kuní-ga-ro núu-rí. Te suni ñn tí'lí-ga, te nakun̄i tuku-ró núu-rí, ch̄i no'on-ri nuu máa Táa-yo. Achí-ya.

¹⁷ Yúan-na te sava chaa káskuá'a jín-yá n̄i kaka'an-de jín tá'an-de: Naún kúu tu'un n̄i ka'an-ya jín-yó: ñn tí'lí-na te ma kuní-ga-ro núu-rí, te suni ñn tí'lí-ga, te nakun̄i tuku-ró núu-rí, ch̄i no'on-ri nuu Táa-ri.

¹⁸ Te n̄i kaka'an-ga-de: Naún tu'un kúu ja ní ka'an-ya jín-yó: ñn tí'lí-na. Tú kájuku'un in̄i-yo ja ká'an-ya. Achí-de.

19 Te ni jini Jesús ja kaká tu'ún-de-ya kákuni-de. Te ni ka'an-ya jín-de: Á kájika tu'ún tá'an-ró ja ní ka'an-ri tu'un yá'a jín-ró: In tí'lí-na, te ma kuni-ga-ro núu-rí, te suni in tí'lí-ga, te nakuni tuku-ró núu-rí.

20 Jandáa ká'an-ri jín-ró: Nde'e-ro te ndukuí'a in-ro, ko kusii iní ñayivi ñuyívi. Te kukuí'a in-ro, ko vasa kákukuí'a in-ro, te ndusii in-ro.

21 In ñasíí, nú já'ncha chii-ña, te kukuí'a in-ña, chi kuakuyani skáku-ña. Te nú a ni skáku-ña in suchí lúlí, tuká ná'an-ña túndó'o ni ta'an-ña, chi kúsii iní-ña ja ní kaku in chaa in ñuyívi.

22 Suni súan máa-ró, kákukuí'a ndija in-ro vína. Ko inga kivi te nakuni-ri nuu-ro te kusii iní-ro. Te ma ndukuí'a-ga in-ro jíná'an-ró sá'a ni in ñayivi.

23 Te kivi-ún tú naún kaká tu'ún-ró rúu. Jandáa ká'an-ri jín-ró, nú naún kakán-ro núu máa Táa-yo jín sí'ví-rí, te kua'a-ya núu-ro.

24 Onde vina te tú naún ní kájikan kuti-ro jín sí'ví-rí. Kakan, te ni'in-ro, náva'a kusii vá'a in-ro.

25 Tu'un yá'a ká'an yátá-rí jín-ró. Ko in kivi te ma ká'an yátá-gá-ri jín-ró, chi sua kastu'ún kájí-rí taká tu'un máa Táa-yo Dios.

26 Te kivi-ún, kakan-ro jín sí'ví-rí. Te tú ká'an-ri jín-ró ja kakán ta'u-rí nuu máa Táa-yo ja sikí róo.

27 Chi máa Táa-yo, kúndá'ú in-ya róo. Chi máa-ró ni kakuman-ri jín-rí, te ni kakandíja-ró ja onde nuu Dios vai-ri.

28 Ni kenda-ri onde nuu máa Táa-yo, te ni chaa-ri in ñuyívi. Vina te kenda tuku-ri in ñuyívi te no'on-ri nuu máa Táa-yo Dios. Achí-ya.

29 Te n̄i kaka'an chaa káskuá'a jíin-yá: Vina te ká'an kájí-ní. Tú ká'an-ní ni ñn tu'un yátá.

30 Vina te kájuku'un in̄i-ná ja jiní-ní taká tu'un, te tú jínu ñú'ún-ní ja kaká tu'ún-i níí. Ja yúan kákandíja-ná ja ní kenda ndija-ní onde nuu Dios vai-ní. Achí-de jíin-yá.

31 Te n̄i ka'an Jesús jíin-de: Vina te kákandíja-ró náún.

32 Kuni so'o-ró, chi vai ñn hora, te a n̄i chaa, ja kuichá nuu-ró kíngoyo-ró vé'e-ró. Te skéndo-ró rúu máá ñn-ri. Ko ma kúnchaa máá ñn-ri, chí máá Táa-yo Dios kánchaa-ya jíin-rí.

33 Tu'un yá'a ká'an-ri jíin-ró náva'a koo ndée in̄i-ro sá'a-ri. In̄i ñuyívi, chí koto-ró túndó'o. Ko kava téyí-ró, chí a n̄i kundée-rí jíin ñuyívi, áchí-ya.

17

Tu'un n̄i jikan ta'u Jesús ja'a yóo

1 Tu'un yá'a n̄i ka'an Jesús. Te n̄i ndakoto-ya íchi ándíví. Te n̄i ka'an-ya: Táa, a n̄i chaa máá hora. Sáñá'nu-ní Se'e-ní, náva'a suni Se'e-ní sáñá'nu-i níí.

2 Chi n̄i ja'a-ní fuerza nuu máá Sé'e sik̄i taká chaa, náva'a nuu taká chaa n̄i ja'a-ní nuu-í, kua'a-i ja kúchaku-de níí káni.

3 Te tu'un kuchaku níí káni kúu ja ná kuni-de níí ja máá ñn ndija-ni Dios kúu-ní onde jíin Jesucristo I'a n̄i tájíní vai.

4 Máá-ná, n̄i sáñá'nu-ná níí in̄i ñuyívi. A n̄i síjínú-ná tiñu n̄i tá'ú-ní nuu-ná.

5 Te vina Táa, sáñá'nu-ní náá, ná kuní jín núu máá-ní, nátu'un n̄i kuñá'nu-ná jín-ní onde ná té jungoo-ga ñuyívi.

6 N̄i stá'an ndijin-ná ní jín sí'ví-ní nuu táká cháa n̄i ja'a-ní nuu-ná in̄i ñuyívi. Máá-ní n̄i xín-dé núu. Te n̄i ja'a-ní-de nuu-ná. Te n̄i kaskíkuu-de tu'un-ní.

7 Vina te a kájin̄i-de ja ondé nuu máá-ní vai taká tu'un n̄i ja'a-ní nuu-ná.

8 Chi tu'un n̄i ja'a-ní nuu-ná, n̄i ja'a-ná nuu máá-de jíná'an-de. Te n̄i kajatá'ú-de tu'un-ún. Te a n̄i kajin̄i ndaa-de ja ní kenda-ná onde nuu-ní. Te n̄i kakandíja-de ja ní tájí-ní náá vai-ná.

9 Te jikán ta'u-ná ja'a máá-de. Tú jikán ta'u-ná ja'a ñuyívi, chí sua jikán ta'u-ná ja'a cháa n̄i ja'a-ní nuu-ná, chí máá-ní xín-dé.

10 Te taká ndatíñu-ná kúu ndatíñu máá-ní. Te taká ndatíñu máá-ní kúu ndatíñu máá-ná. Te n̄i nduñá'nu-ná n̄i sá'a ndatíñu-ún.

11 Te tuká kánchaa-ná in̄i ñuyívi. Ko máá-de chí káxiukú-de in̄i ñuyívi, te máá-ná nájaa-ná nuu-ní. Táa, máá-ní kúu I'a ndoo, te jín sí'ví-ní koto-ní taká cháa n̄i ja'a-ní nuu-ná, náva'a #n-ni ná kúu-de nátu'un kákuu máá-yó.

12 Ná n̄i kanchaa-ná jín-de in̄i ñuyívi, te n̄i ndito-ná-de jín sí'ví-ní ja ní ja'a-ní nuu-ná. N̄i ndito-ná-de te tú ní náa ní #n-de, chí máá-ni se'e kuñá'ni náa, náva'a skíkuu tutu'í.

13 Te vina najaa-ná nuu-ní. Te ká'an-ná tu'un yá'a in̄i ñuyívi náva'a ná kús#i vá'a in̄i-de jín tú'un kús#i in̄i máá-ná.

14 N̄i kastu'ún-ná tu'un-ní nuu-dé. Te n̄i kakiti

in_i ñayívi núu-dé, ch_i nasu sé'e ñuyívi kákuu-de nátu'un máá-ná nasu sé'e ñuyívi kúu-ná.

15 Na tú jikán ta'u-ná ja cháxio-ní-de in_i ñuyívi, ch_i sua koto-ní-de nuu k_ini nuu kuí'a.

16 Nasu tá'an ñuyívi kákuu-de. Nátu'un máá-ná nasu tá'an ñuyívi kúu-ná.

17 Nasándoo-ní-de jíin tú'un ndaa. Tu'un máá-ní kúu máá tú'un ndaa.

18 Nátu'un n_i tájí-ní náá vai-ná in_i ñuyívi, suni súan tájí-ná-de ki'in-de in_i ñuyívi.

19 Te ja sikí máá-de kúu ja sándoo-ná máá-ná, náv'a koo ndoo máá-de jíin tú'un ndaa.

20 Tú jikán ta'u-ná ja'a máá ñn cháa yá'a jíná'an-de, ch_i suni ja'a táká ñayívi já ná kándíja-i náá sá'a tu'un kani-de jíná'an-de.

21 Náv'a taká-i ná kúu-i ñn-ni, nátu'un kánchaa-ní jíin-ná, Táa, te máá-ná jíin máá-ní. Te suni súan ná kúu-i ñn-ni jíin-yó kuní-ná, náv'a ná kándíja ñuyívi já máá-ní n_i tájí-ní náá vai-ná.

22 A n_i sáñá'nu-ná máá-de nátu'un n_i sáñá'nu-ní náá, náv'a ñn-ni ná kúu-de nátu'un ñn-ni kákuu-yó.

23 Te nátu'un máá-ná jíin máá-de, te máá-ní jíin máá-ná, suni súan kuní-ná ja ná síyja-ní-de náv'a ñn-ni ná kúu-de, te náv'a kuni ñayívi já ní tájí-ní náá vai-ná, jíin já kúndá'ú in_i-ní-de nátu'un kúndá'ú in_i-ní náá.

24 Táa, taká cháa n_i ja'a-ní nuu-ná-ún, kuní-ná ja núu kúnchaa máá-ná suni yúan ná kúxiukú máá-de jíin-ná, náv'a ná kuni-de ndasa ndúñá'nu-ná sá'a-ní. Ch_i kúndá'ú in_i-ní náá onde ná té

jukuiñi-ga ñuyívi.

²⁵ Táa, máá-ní kúu I'a ndaa, ko tú kájiní taká ñayívi núu-ní. Ko máá-ná chí jiní-ná nuu-ní. Te cháa yá'a, kájiní-de ja ní tájí-ní náá vai-ná.

²⁶ Te máá-ná, a ni stá'an-ná nú jín sí'ví-ní nuu-dé. Te stá'an-ga-ná nuu-dé, nává'a ná kúndá'ú iní-de tá'an-de nátu'un kúndá'ú iní-ní náá, te suni nává'a kunchaa-ná jín-de.

18

Ja ní kakat̃n-de Jesús

¹ Te ni kuu, ni ka'an Jesús tu'un yá'a. Te ni kenda-ya jín cháa káskuá'a jín yá kua'an-ya yatá yúcha Cedrón, nuu ío ñn jardín. Te yúan ni kivi-ya jín cháa káskuá'a jín-yá.

² Te Judas ja ní nastúu-ya-ún, suni jiní-de lugar yúan, chí ío kua'a vuelta ni ketá'an Jesús yúan jín cháa káskuá'a jín-yá.

³ Te ni jaka Judas ñn nuu soldado jín yakú ndajá'a sutú ñá'nu jín cháa fariseo, te ni jakoyo-de yúan jín linterna jín ñú'un yiti jín machete.

⁴ Yúan-na te Jesús, ja á ni jini-ya taká tundó'o vai siki-yá, ni kenda-ya íchi núu-dé. Te ni ka'an-ya jín-de: Ndé cháa kánandúkú-ró, áchí-ya.

⁵ Te ni kaka'an-de jín-yá: Jesús ñuu Nazaret kánandúkú-rí, áchí-de. Te ni ka'an Jesús: Máá-rí kúu, áchí-ya jín-de. Te Judas, cháa ni nastúu-ya-ún, suni kándij-de jín cháa-ún jíná'an-de.

⁶ Te ja súan ni ka'an-ya, máá-rí kúu, te ni kanakaka yatá-de. Te ni kandua-ni-de nuu ñú'un.

7 Te nī jika tu'ún tuku-ya-dé: Ndé chaa kánandúkú-ró, áchí-ya. Te nī kaka'an-de: Jesús ñuu Nazaret, áchí-de.

8 Te nī ka'an Jesús: A nī ka'an-ri jíin-ró ja máa-rí kúu. Te nú ruu kánandúkú-ró, te sía chaa yá'a ná kíngoyo-de. Achí-ya.

9 Súan nī kuu náva'a ná skíkuu tu'un ja ní ka'an-ya: Tú ní xnáa-ná nī ñ chaa nī ja'a-ní nuu-ná, áchí-ya.

10 Yúan-na te Simón Pedro, ja ñáva'a-de ñ ma-chete, nī tava-dé. Te nī stují-ni-de mozo máa sutú ñá'nu-ga. Te nī kachi-de so'olado vá'a. Te mozo-ún, nání Malco.

11 Te nī ka'an Jesús jíin Pedro: Nachiva'a ma-chete-ro iní cubierta. Chi tundó'o yá'a ja ní ja'a Táa-ri nuu-rí, tú kánúú ja ndó'o-ri náún. Achí-ya.

Ja ní kandij Jesús nuu sutú ñá'nu-ga

12 Yúan-na te soldado, jíin chaa kuñá'nu, jíin ndájá'a chaa judío, nī kakatñin-de Jesús, te nī kaju'nī-de-ya.

13 Te xna'an-ga nī kajanchaka-de-ya núu Anás. Chi táchisó Caifás nī kuu-de. Te Caifás, nī kuu-de máa sutú ñá'nu-ga kuia-ún.

14 Te Caifás kúu máa chaa nī ja'a consejo nuu chaa judío, ja jínu ñú'ún ja kúu ñ chaa ja'a ñáyivi.

15 Te Simón Pedro, ndikin-de Jesús kua'an-de jíin-yá, jíin ingá chaa skuá'a. Te chaa-ún, jiní sutu ñá'nu nuu-dé. Te nī kivi-de iní Palacio jíin Jesús.

16 Ko Pedro, nī kandij-ni-de ichi yuxé'é yatá ve'e. Te máa chaa skuá'a ja jiní sutu ñá'nu-ga nuu-dé, nī kenda-de, te nī ka'an-de jíin ñá'an ndító yuxé'é. Te nī skívi-de Pedro iní ve'e palacio.

17 Yúan-na te ña'an ndító yuxé'é-ún, n̄i ka'an-ña jíin Pedro: Te róó suni ñn cháa skuá'a jíin cháa yá'a kúu-ró vii, áchí-ña. Te n̄i ka'an-de: Nasu náá kúu, áchí-de.

18 Te mozo-ún jíin policía, n̄i kanastá'an-de ñu'un, chí sá'a vijin. Te ká'jin-de kánduvixi-de. Te Pedro, suni kándij-de yúan, ndúvixi-de.

19 Te sutu ñá'nu-ga, n̄i xndichí-de Jesús sikí cháa káskuá'a jíin-yá jíin sikí tú'un stá'an-ya.

20 Te n̄i ka'an Jesús: A n̄i ka'an ndijin-ri in̄i ñuyívi. Nene n̄i stá'an-ri tu'un in̄i ve'e sinagoga jíin iní ve'e ij, nuu ndútútú ndí'i ñayivi judío, te tú ni ñn tu'un ní ká'an sa'í-ri.

21 Naja jiká tu'un-ró rúu. Kaka tu'un ñayivi ní kajini so'o tu'un n̄i ka'an-ri nú naún ní ka'an-ri, chí máa-i káiná'an-i tu'un n̄i ka'an-ri jíin-i, áchí-ya jíin-de.

22 Te ja súan n̄i ka'an Jesús, te ñn mozo kándij yúan, n̄i ja'a-ni ñn jikí núu Jesús. Te n̄i ka'an jíin-yá: Súan ká'an-ro jíin sutú ñá'nu náún, áchí.

23 Te n̄i ka'an Jesús jíin: Nú n̄i ka'an ndiva'a-ri, te kastu'un naún kúu tu'un ñáá ní ka'an-ri-ún. Ko nú tu'un va'a n̄i ka'an-ri, te naja stují-ro rúu núsáa, áchí-ya.

24 Te Anás n̄i táji-de-ya nú'ni-ya kuá'an-ya núu Caifás ja kúu máa sutú ñá'nu-ga.

25 Te kándij Simón Pedro ndúvixi-de. Te n̄i kaka'an jíin-de: Nasu cháa skuá'a jíin-de kúu-ró náún, áchí. Te máa-de, tú ní jatú'un-de: Nasu rúu kúu, áchí-de.

26 Te ñn mozo sutu ñá'nu-ga, tá'an ja ní xiti Pedro so'o-ún, n̄i ka'an jíin-de: Nasu ní jini-ri róó jíin-de in̄i jardín náún, áchí.

27 Te Pedro, tú ní játu'un tuku-de. Te n̄i kana-ni lí'li.

J̄a kuá'an Jesús nuu Pilato

28 Yúan-na te n̄i k̄andenda-de jíin Jesús in̄i ve'e Caifás kája'an-de jíin-yá onde in̄i ve'e palacio. Te jañá'an kúu. Te ñ̄ayivi judío, tú ní kivi koyo-i in̄i ve'e palacio, ch̄i tú kákuni-i kuchá'an-i. Ch̄i nú súan te ma kúu kee-í lélú Pascua.

29 Yúan-na te n̄i kenda Pilato nuu ñ̄ayivi ká'jin yata vé'e. Te n̄i ka'an-de: Naún kuachi kájik̄an-ro sikí cháa yá'a, áchí-de.

30 Te n̄i kaka'an-i: Chaa yá'a, nú tú kúu-de chaa ñáá, ma kíanchaka-ná-de nuu-ní núú, áchí-i jíin-de.

31 Te n̄i ka'an Pilato jíin-i: Ki'in máá-ró-de, te sánda-ro sikí-dé nátu'un ká'an ley máá-ró, áchí-de. Te ñ̄ayivi judío n̄i kaka'an-i jíin-de: J̄a náá jíná'an-ná, tú ío ley j̄a ká'ni-ná ni ñ̄in ñ̄ayivi, áchí-i.

32 Súan n̄i kaka'an-i náva'a skíkuu tu'un n̄i ka'an Jesús, j̄a ní kastu'ún-yá naún modo kuu-ya.

33 Te n̄i ndivi Pilato in̄i ve'e palacio. Te n̄i kana-de xin̄i Jesús n̄i kivi-ya. Te n̄i ka'an-de jíin-yá: Máá-ró kúu Rey ñ̄ayivi judío náún, áchí-de.

34 Te n̄i ka'an Jesús jíin-de: Á súan jáni in̄i máá-ró, xí súan n̄i kastu'ún sáva-ga chaa nuu-ro, áchí-ya.

35 Te n̄i ka'an Pilato: Chaa judío kúu-ri náún. Ñ̄ayivi máá-ró jíin sutú ñá'nu, n̄i kanaku'a róo nuu-rí. Naún ní sá'a-ró núsáá. Achí-de.

36 Te n̄i ka'an Jesús: Nasu ñúyivi yá'a kúu nuu tá'ú-rí tiñu. Nú in̄i ñuyivi yá'a kúu nuu tá'ú-rí tiñu, yúan-na te chaa kájatíñu nuu-rí, kuatá'an-de ja'a-rí

návã'a tú natuu-ri nuu ñáyivi judío núú. Ko nasu ñuyivi yá'a kúu nuu tá'ú-rí tiñu vina. Achí-ya.

³⁷ Yúan-na te ni ka'an Pilato jín-yá: Te in rey kúu-ró ja súan, áchí-de. Te ni ka'an Jesús: Máá-ró ká'an ja rúu kúu rey. Kánúú káni-ri tu'un ndaa. Ja yúan ní kaku-ri. Te ja yúan vái-ri ini ñuyivi. Taká ñayivi ká'in jín tú'un ndaa, ñayivi-ún jini ná'in-i tu'un ká'an-ri. Achí-ya.

³⁸ Te ni ka'an Pilato jín-yá: Naún kúu tu'un ndaa, áchí-de. Te ja ní ka'an-de tu'un yá'a, te ni kenda tuku-de nuu ñáyivi judío. Te ni ka'an-de jín-i: Tú kuti ní in kuachi ní'in-rí siki-dé.

³⁹ Ko ío costumbre máá-ró já víko Pascua te nuu-ro síã-ri in cháã índee vekãa. Te kákuni-ro já síã-ri rey ñayivi judío nuu-ro xí túu, áchí-de.

⁴⁰ Yúan-na te ndivii-í ni kakana jaa-i ingã jínu: Ma síã-ní cháã yá'a, chi sua ná síã-ní Barrabás, áchí-i. Te cháã kuí'ná ní kuu Barrabás.

19

¹ Yúan-na te Pilato, ni ki'in-de Jesús. Te ni xndó'o-de-ya.

² Te soldado, ni katin-de in corona iñu. Te ni kachu'un-de xini-yá. Te ni kachu'un-de-ya in sa'ma kuá'á tíndíí.

³ Te ni kakandita-de nuu-yá. Te ni kaka'an-de jín-yá: Rey judío, taá ndii, áchí-de. Te kája'a-de jiki núu-yá.

⁴ Yúan-na te ni kenda Pilato ingã jínu. Te ni ka'an-de jín ñáyivi: Yá'a nde'é-ró vai-ri jín-de yata vé'e, návã'a ná kuni-ro já tú ni in kuachi ní'in-rí siki-dé, áchí-de.

⁵ Te ni kenda Jesús yata vé'e, ñú'un-ya corona iñu jíin sá'ma kuá'á tíndí'í. Te ni ka'an Pilato jíin-i: Yá'a nde'é-ró cháa yá'a, áchí-de.

⁶ Te sutu ñá'nu jíin cháa kájatíñu, ni kajini-de nuu-yá. Te ni kaka'an jaa-de: Kata kaa-ní-de jika cruz, ná kúu-de, áchí-de. Te ni ka'an Pilato jíin-de: Katíin máa-ró-de te ka'ni-ro-dé, chi ruu, tú ní'in-rí ni iin kuachi sikí-dé, áchí-de.

⁷ Te ni kaka'an judío: Máa-ná káñava'a-ná ley. Te sikí ley-ún kuu-de, chi áchí-de ja Sé'e Dios kúu-de, áchí.

⁸ Te ja ni jini so'o Pilato tu'un yá'a, te ví'í-gá yú'ú-de.

⁹ Te ni ndivi tuku-de inga jínu ini ve'e palacio. Te ni jika tu'ún-de Jesús: Ndé onde vai-ró, áchí-de. Ko Jesús, tú ni ká'an kuti-yá jíin-de.

¹⁰ Yúan-na te ni ka'an Pilato jíin-yá: Tú ka'an-ro jíin-rí náún. Á tú jiní-ro ja ndíso-rí tiñu ja ká'ni-rí róo jika cruz, te suni ndíso-rí tiñu ja sía-rí róo ki'in-ro. Achí-de.

¹¹ Te ni ka'an Jesús: Nú tú ni ki tu'un onde andíví, te ma kúu ndonda-ró sikí-rí. Ja yúan cháa ni naku'a ruu nuu-ro, kuachi xaan-gá ndíso-de. Achí-ya.

¹² Te onde hora yúan ndúkú ndée Pilato sía-de-ya. Ko ñayivi judío, ni kaka'an jaa-i: Nú sía-ní chaa yá'a, te nasu amigo César kúu-ní. Chi nú iin chaa sá'a-de ja máa-de kúu rey, chaa-ún ká'an-de sikí César. Achí-i.

¹³ Te Pilato, ja ni jini so'o-de tu'un yá'a, ni kiñi'in-de Jesús yata vé'e. Te ni jungoo-de ini ve'e tiñu nuu naní pavimento. (Te nuu yú'u hebreo naní Gabata.)

14 Te máá kivi sátu'a ja koo viko Pascua kuu, nátu'un ka'íñu. Te ni ka'an-de jín ñáyivi judío: Yá'a nde'é-ró núu rey máá-ró jíná'an-ró, áchi-de.

15 Te ni kaka'an jaa-i: Ándale, chaxio-ní-de, te ka'ni-ní-de jika cruz, áchi-i. Te ni ka'an Pilato jín-i: Ja ká'ni-rí rey máá-ró náún, áchi-de. Te ni kaka'an sutu ñá'nu: Tuká inga rey kañava'a-ná, chi máá-ni César, áchi.

16 Yúan-na te ni nakua'a-de-ya núu-í ja ná kuu-ya jiká cruz. Te ni kakat'in-i Jesús, te kua'an-i jín-yá.

Ja ní kajata kaa-de-ya

17 Te máá-yá, ndíso-ya cruz-ya. Te ni kenda-ya yúan, kua'an-ya in nuu nání yiki xiní. Te nuu yú'u hebreo nání Gólgota.

18 Yúan ni kajata kaa-i-ya jiká cruz. Te suni ni kajata kaa-i uu cha jín-yá, in in-de lado xiin-yá. Te máá Jesús ni ndita kaa-ya má'ñú.

19 Te suni ni cha Pilato in tutu. Te ni chit'in-de xiní cruz. Te súan ni ka'an: Jesús ñuu Nazaret, Rey ñáyivi judío, áchi.

20 Te kua'a ñáyivi judío, ni kaka'u-i tu'un yá'a. Chi nuu ní ndita kaa Jesús, máá yáni yuñúu kuu. Te yóso tú'un-ún jín yú'u hebreo, jín yú'u griego, jín yú'u latín.

21 Te sutu ñá'nu judío, ni kaka'an-de jín Pilato: Ma cháa-ní: Rey ñáyivi judío. Chi sua cha-ní ja ní ka'an-de: Rey kuu-ri nuu ñáyivi judío, achi-ní, áchi-de.

22 Te ni ka'an Pilato: Ma násama-ri ja á ni cha-ri, áchi-de.

23 Te soldado, nuu ní kajata kaa-de Jesús jika cruz, te ni kaki'in-de sa'ma-yá. Te ni kandátá-de

kuuṇ pedazo, ḥn ḥn kuu soldado-ún. Te suni nḥ kākí'in-de tīkākí-yá. Ko tīkākí-ún tú ní kīku, chḥ nḥ kunu nḥí ondé xini te onde nuu já'a.

²⁴ Te nḥ kaka'an máa-de: Mā ndátá-yó, chḥ ná sá'a-yó ḥn apuesto siki. Te ná ndéó ndé ḥn-yó ní'in, áchí-de. Súan nḥ kasá'a soldado, náva'a skíkuu tu'un ká'an tutu iḥ: Nḥ kaja'ncha sava-de sa'ma-ná, nḥ kaakuu máa-de. Te siki tīkākí-ná nḥ kasá'a-de apuesto. Achí.

²⁵ Te xiin cruz Jesús ká'jin náa-ya, jín kú'u-ña María, ñasíí Cleofas, jín María ñuu Magdala.

²⁶ Te nḥ jini Jesús nuu náa-ya jín núu cháa skuá'a ja maní-yá jín-de. Te kándii yani-de. Te nḥ ka'an-ya jín náa-ya: Náa, jian ndé'é-ní kándii se'e-ní, áchí-ya.

²⁷ Yúan-na te nḥ ka'an-ya jín cháa skuá'a-ún: Jian ndé'é-ró kándii náa-ro, áchí-ya. Te onde sáa-ni nḥ kana-de-ña kuá'an-ña jín-de ve'e-de.

²⁸ Yuán-na te nḥ jini Jesús ja á nḥ jinu taká tiñu. Te nḥ ka'an-ya: Jichí-ri nducha, áchí-ya. Súan nḥ ka'an-ya náva'a skíkuu tu'un ká'an tutu iḥ.

²⁹ Te yúan nḥ io ḥn tindo'o ñú'un chítú vinagre. Te nḥ chindaji-de kachḥ núu vinagre-ún. Te nḥ chaa-de xini ḥn yunu. Te nḥ kachaa-de yu'u-ya.

³⁰ Te Jesús nḥ ji'i-ya vinagre-ún. Te nḥ ka'an-ya: A nḥ jinu, áchí-ya. Te nḥ kaí-ni xini-yá. Te nḥ ji'i-ni-ya.

³¹ Te kivi sátu'a kúu, te chaa judío, tú kákuṇ-de ja kuíta koyo ndiyi-ún jika cruz kivi ndétatú. Chḥ vai kivi ndétatú, te ḥn kivi kánúú xáan kúu. Te nḥ kajikan-de nuu Pilato ja ná tá'nu si'in-i, te ná kúxio-i jika cruz.

³² Te nḥ chakoyo soldado. Te nḥ kaja'nu-de si'in

chaa ñn, te suni súan inga chaa ja ndíta kaa jíin-yá.

³³ Ko nuu ní chakoyo-de nuu Jesús, ñi kajini-de ja á ñi ji'i-ya. Te tú ní kája'nu-de si'in-ya.

³⁴ Ko ñn soldado, ñi kaan-de xiin-yá jíin punta machete, te ñi kenda-ni ñiñi jíin ndúcha.

³⁵ Te ñn chaa ñi jini-ún, jáni-de tu'un. Te tu'un ká'an-de-ún, ío ndaa. Te máa-de, suni jini-de ja tú'un ndaa ká'an-de, náva'a kandíja tuku máa-ró jíiná'an-ró sá'a-de.

³⁶ Chì súan ñi kuu, náva'a skíkuu tu'un ká'an tutu ii: Ma ká'nu-ro ní ñn yiki-yá, áchí.

³⁷ Te suni inga tu'un ká'an tutu ii: Nde'é-de nuu l'a ñi kakaan-de, áchí.

Ja ní kachiyuji-de-ya

³⁸ Yuán-na, te ío ñn chaa nání José ñuu Arimatea, chaa-ún skuá'a sa'í-de jíin Jesús, chì yú'ú-de ñayivi judío. Te ñi ka'an nda'ú-de jíin Pilato nú kuu kuanchaa-de yiki kúñu Jesús. Te Pilato ñi jatú'un. Yúan-na te ñi jaa-de. Te ñi xnúu-de yiki kúñu Jesús.

³⁹ Te Nicodemo, chaa ñi ja'an nuu Jesús akuáa-ún núú, suni ñi jaa-de ndíso-de susia ua jíin jí'o áloe, natu'un kuun arroba.

⁴⁰ Te ñi kaki'in-de yiki kúñu Jesús. Te ñi kachisúkun-dé jíin sá'ma kuítá jíin jí'o, natu'un kásá'a máa ñayivi judío ja kachiyuji-i añú.

⁴¹ Te nuu ní ji'i-ya jiká cruz, yúan ñi io ñn jardín. Te nuu jardín ío ñn ve'e añú jáa núu té yuji-ga ni ñn añú.

⁴² Yúan ñi kachindee-de Jesús, chì ve'e añú-ún kánchaa yani. Te a yani kejá'á kivi sátu'a judío ja kóo viko Pascua.

20

Jā ní nachaku-ya

¹ Te jañá'an kiví ñn semana-ún, nī jaā María ñuu Magdala ve'e añú-ún ja íñaa-gá. Te nī jini-ña já ní kuxio yuu já ndí'u yuvé'e añú-ún.

² Yúan-na te nī jinu-ña ní jaā-ña núu Simón Pedro jíin núu ingá cháa skuá'a-ún ja ní kumanī Jesús jíin. Te nī ka'an-ña jíin-de: Nī katava-dé Jito'o-yo iní ve'e añú. Te tú kájinī-yo ndénu ní jachindee-de-ya, áchí-ña.

³ Te nī kenda Pedro jíin ingá cháa skuá'a-ún, te nī jakoyo-de ve'e añú.

⁴ Te nī kajinu taí ndendúu-de. Ko ingá cháa skuá'a-ún, nī jinu yachi-ga-de vásá Pedro. Te xna'an-ga-de nī jaā ve'e añú.

⁵ Te nī jito nuu-de. Te nī jini-de sa'ma kuitá kándaa máa-na inī kava. Ko tú ní kivi-de.

⁶ Te nī jaā tuku Simón Pedro ja ndikín-de kua'an-de. Te nī kivi-de iní ve'e añú-ún. Te nī jini-de sa'ma kuitá-ún kándaa máa-na.

⁷ Te pañito nī yisúkun xiní Jesús, tú kátuu jíin sá'ma kuitá-ún chi nī nakaita'nu te kátuu sñn.

⁸ Yúan-na te suni ingá cháa skuá'a-ún, cháa nī jaā xna'an-ga ve'e añú, nī kivi-de. Te nī jini-de. Te nī kandíja-de.

⁹ Chi té chá'an-ga juku'un inī-de tu'un ka'an tutu ii, ja jínu ñú'ún náchaku-ya nú a nī jì'i-ya.

¹⁰ Te cháa káskuá'a-ún, nī kano'on-de nuu tá'an-de.

Jā ní nakunī María Magdalena nuu-yá

11 Ko María, kándij-ña ndé'e-ña yatá vé'e añú-ún. Te nini ndé'e-ña, te n̄i jito nuu-ña ní ndé'é-ña iní ve'e añú.

12 Te n̄i jin̄i-ña já káxiukú úu ndajá'a ándíví, káñu'un-ya sá'ma kuíjín, ñn-ya íchi xiní, te inga-ya íchi núu já'a núu ní katúu yíki kúñu Jesús.

13 Te n̄i kaka'an-ya jíin-ña: Nána, naja ndé'e-ní. Te n̄i ka'an-ña jíin-yá: N̄i kajanchaa-de Jíto'o-ná, te tú jiní-ná ndénu ní janchaka-de-ya, áchí-ña.

14 Te súan n̄i ka'an-ña, te n̄i xió kóto-ña. Te n̄i jin̄i-ña núu Jesús kándij-ya yúan. Ko tú ní nákun̄i-ña já Jesús kúu-ya.

15 Te n̄i ka'an Jesús jíin-ña: Súchi, naja ndé'e-ro. Ndéja nándúkú-ró, áchí-ya. Te máá-ña, jáni in̄i-ña já cháa ndító nuu itú kúu-ya. Te n̄i ka'an-ña jíin-yá: Táta, te nú máá-ní n̄i chaxio-ní-ya, te kastu'ún-ní ndé n̄i chindee-ní-ya, te ná kināki'in-ná-ya, áchí-ña.

16 Te n̄i ka'an Jesús jíin-ña: María, áchí-ya. Te n̄i naxió kóto-ña. Te n̄i ka'an-ña jíin-yá: Raboni, áchí-ña, ja kuní ka'an, Maestro.

17 Te n̄i ka'an Jesús jíin-ña: Ma ké'é-ró rúu, chí té ndaa-ga-ri nuu máá Táa-yo Dios. Kuá'an nuu ñan̄i-ri, te kachi-ro núu-dé ja ndaa-ri no'on-ri nuu máá Táa-ri, máá Táa máá-ró, te nuu Dios máá-rí, Dios máá-ró, áchí-ya.

18 Te kua'an María ñuu Magdala, n̄i kastu'ún-ña núu cháa káskuá'a-ún ja ní jin̄i-ña núu Jíto'o-yo jíin já ní ka'an-ya tú'un yá'a jíin-ña.

Ja ní nakun̄i chaq káskuá'a nuu-yá

19 Te n̄i ini máá kivi ñn semana-ún, te ká'in̄i tútú cháa káskuá'a-ún in̄i ñn ve'e. Te ndí'u yux'é chí

káyu'ú-de kájito-de ñayivi judío. Te ni chaá Jesús ni jukuiñi-ya má'ñú-de, te ni ka'an-ya jín-de: Ma kúkuí'a iní-ro jíná'an-ró, áchí-ya.

20 Te súan ni ka'an-ya. Te ni stá'an-ya ndá'a-yá jín xín-yá. Te chaá káskuá'a-ún, ni kakusi iní-de ja ní kajini-de nuu máá Jító'o-yo.

21 Yúan-na te ni ka'an tuku Jesús: Ma kúkuí'a iní-ro. Nátu'un ni tájí máá Táa-yo Dios ruu vai-ri, suni súan tájí-rí róó kingoyo-ró. Achí-ya.

22 Tu'un yá'a ni ka'an-ya, te ni tiví tachí-yá nuu-dé jíná'an-de. Te ni ka'an-ya jín-de: Kí'in Espíritu Santo jíná'an-ró.

23 Nú sá'a-ró túká'nu iní nuu kuáchi in ñayivi, te koo tuká'nu iní nuu kuáchi-i. Te nú kendo kuáchi siki in ñayivi sá'a-ró, te kendo. Achí-ya.

24 Ko Tomás ja nání-de Dídimó, in tá'an ja uxí uu-ún kúu-de, tú káncha-de jín cháa-ún jíná'an-de, ná ni chaá Jesús.

25 Te sava-ga chaá káskuá'a, ni kaka'an-de jín Tomás: Ni kajini-ri nuu máá Jító'o-yo, áchí-de. Te ni ka'an Tomás: Nú tú kuni-ri nuu ní tuji ndá'a-yá ni sá'a nduyu kaa, te nú tú chindee-ri xini ndá'a-rí nuu ní indee nduyu kaa, te nú tú chindee-ri nda'a-rí xiin-yá, te ma kándíja kuti-rí, áchí-de.

26 Te ni kuu in semana. Te inga jínu ká'in tútú cháa káskuá'a-ún iní ve'e. Te kánde Tomás jín-de. Te ni chaá tuku Jesús vasa ndí'u yuxé'é. Te ni jukuiñi-ya má'ñú-de. Te ni ka'an-ya: Ma kúkuí'a iní-ro jíná'an-ró.

27 Te ni ka'an-ni-ya jín Tomás: Chindee xini ndá'a-ro yá'a, te kuni-ro ndá'a-rí. Te skáa nda'a-ro,

te chindee-ró xíin-rí. Te ma káni sikí iní-ro, chí sua ná kándíja-ró. Achí-ya.

²⁸ Yúan-na te nì ka'an Tomás jíin-yá: Aí Táta, Jito'o máá-ná, te Dios máá-ná kúu-ní, áchí-de.

²⁹ Te nì ka'an Jesús jíin-de: Nì jini-ro rúu, Tomás, te yuán ní kandíja-ró: Xáán ndatu ñayivi já kákandíja vasa tú ní kájiní-i nuu-rí, áchí-ya.

³⁰ Te suni nì sá'a Jesús kua'a-gá tuni nuu cháa káskuá'a jíin-yá, ja tú yóso núu tutú yá'a.

³¹ Ko tuni yá'a yóso nává'a kandíja-ró já Jesús kúu Cristo máá Sé'e Dios. Chí nú kandíja-ró-yá, te kuchaku-ro ní káni jíin sí'ví-yá.

21

Ja ní nastá'an-ya máá-yá iní ñuu Galilea

¹ Te kukuéé-ga te Jesús, nì nastá'an ndijin tuku-ya máá-yá nuu cháa káskuá'a jíin-yá ja káxiukú-de nuu mar Tiberias. Te modo yá'a nì stá'an ndijin-ya máá-yá.

² Ká'in tutú Simón Pedro, jíin Tomás, ja nání Dídimo, jíin Natanael, cháa ñuu Caná ndañúu Galilea, jíin táká se'e Zebedeo, jíin úu-ga cháa káskuá'a jíin-yá.

³ Te nì ka'an Simón jíin-de: Ná kítin-ri tiyáká, áchí-de. Te nì kaka'an-de jíin-de. Suni ná kíngoyo-ri jíin-ró, áchí-de. Te kuangoyo-de, te nì kivi koyo-de in barco. Ko tú ní kátin kuti-dé-ti ákuáa-ún.

⁴ Te ja kuakundijin, te nì jukuiñi Jesús yu'u mar. Ko cháa káskuá'a-ún, tú ní kánakuni-de ja Jesús kúu-ya.

5 Yúan-na te n̄i ka'an Jesús jíin-de: Súchi, á káñava'a-ró ñin tiyáká kée-rí, áchí-ya. Te n̄i kaka'an-de jíin-yá: Tú kuti, áchí-de.

6 Te n̄i ka'an-ya jíin-de: Skuíta ka'nu ñunu-ro íchi lado vá'a barco, te ni'in-ro-tí, áchí-ya. Yúan-na te n̄i kaskuíta ka'nu-de ñunu. Te tuká ní kúu kuti nátava-dé ñunu, ja kuá'a xáan cháká ní ni'in-dé.

7 Yúan-na te cháa skuá'a ja maní Jesús jíin, n̄i ka'an-de jíin Pedro: Máá Jító'o-yo kúu, áchí-de. Te ja ní jini so'o-de ja máá Jító'o-yo kúu, te n̄i nachu'un-de sa'ma-dé, chí víchí líi-dé núú. Te n̄i ndava-ni-de kua'an-de nuu mar.

8 Te sava-ga cháa káskuá'a-ún, vai koyo-de jíin barco jíin ñunu ñú'un chítú tiyáká. Chí tú jíká ká'jin-de jíin ñú'un íchí, chí yani nátu'un uú ciento yíkí.

9 Te ja ní kanuu-de nuu ñú'un, te n̄i kajini-de ja nduxiá tikuañu'un. Te íxndée ñin cháká núu ñú'un-ún, jíin stáa.

10 Te n̄i ka'an Jesús jíin-de jíná'an-de: Kuákí'in tiyáká ja ní katñin-ró vína ná kii, áchí-ya.

11 Te n̄i kivi Simón Pedro ini barco. Te n̄i stáa-de ñunu cháká ní cháa-de jíin yú'u mar. Te ñú'un chítú cháká ná'nu, ñin ciento uú xiko uxí uní. Te vasa súan kua'a-tí n̄i ñu'un, ko tú ní té'nde ñunu-ún.

12 Te n̄i ka'an Jesús jíin-de: Ña'an jíná'an-ró te kasí ini-ro, áchí-ya. Te ni ñin cháa káskuá'a-ún, tú ní chúndée ini-de ja kaká tu'ún-de-ya: Róó, ndé cháa kúu-ró. Chí a kajini-de ja máá Jító'o-yo kúu-ya.

13 Te n̄i cháa Jesús. Te n̄i ki'in-ya stáa-ún. Te n̄i ja'a-ya núu-dé. Te suni súan n̄i ja'a-ya tiyáká-ún nuu-dé.

14 Ya'á ní kuu vuelta unĭ ja ní nastá'an ndijĭn Jesús máá-yá nuu cháa káskuá'a jíin-yá, ja á ní nachaku-ya já ní jĭ'i-ya.

15 Te nuu ní ndi'i ní kajasi inĭ-de, te nĭ ka'an Jesús jíin Simón Pedro: Simón, se'e Jonás, kúndá'ú-ga inĭ-ro rúu vásá yá'á xí túu, áchĭ-ya. Te nĭ ka'an-de jíin-yá: Jaan, Táta, máá-ní jiní ja maní-ná jíin-ní, áchĭ-de. Te nĭ ka'an-ya jíin-de: Skée-ro lélú-rí núsáá, áchĭ-ya.

16 Te nĭ ka'an tuku-ya vuelta uu jíin-de: Simón, se'e Jonás, kúndá'ú inĭ-ro rúu náún, áchĭ-ya. Te nĭ ka'an-de jíin-yá: Jaan Táta, máá-ní jiní ja maní-ná jíin-ní, áchĭ-de. Te nĭ ka'an-ya jíin-de: Skée-ro rĭi-rĭ núsáá, áchĭ-ya.

17 Te nĭ ka'an tuku-ya vuelta unĭ jíin-de: Simón, se'e Jonás, manĭ-ro jíin-rí náún, áchĭ-ya. Te nĭ kuxíí inĭ Pedro ja vuelta unĭ nĭ ka'an-ya jíin-de: Manĭ-ro jíin-rí náún. Te nĭ ka'an-de jíin-yá: Táta, máá-ní jiní taká tu'un. Máá-ní jiní ja maní-ná jíin-ní, áchĭ-de. Te nĭ ka'an-ya: Skée-ro rĭi-rĭ núsáá.

18 Jandáa ká'an-rĭ jíin-ró, ja ondé ná súchĭ-ró núú, te nĭ naku'nĭ máá-ró chíi-ró. Te nĭ jika-ró ndénu ní kuu inĭ-ro. Ko nú ná yĭi-ró, te skáa-ro ndá'a-ro. Te inga chaa, nachĭ'i-de chíi-ró, te kunchaka-de róó ki'in-ro jíin-de vasa tú kunĭ-ro. Achĭ-ya jíin-de.

19 Tu'un yá'a nĭ ka'an-ya náva'a ná júku'un inĭ-de ndé modo kuu-de ja ndúñá'nu Dios sá'a-de. Yúan-na te nĭ ka'an-ya: Kundikĭn ruu ná kí'on, áchĭ-ya jíin-de.

20 Te nĭ xío kóto Pedro. Te nĭ jinĭ-de chaa skuá'a ja maní Jesús jíin, ja ndikĭn-de vai-de, chaa

n̄i ndituu jika Jesús ná n̄i kakuxíni-ya, ja ní jika tu'ún-de-ya: T́ata, ndé chaa kúu ja nástúu níí.

²¹ Te n̄i jini Pedro nuu cháa-ún. Te n̄i ka'an-de jíin Jesús: T́ata, te chaa yá'a, naún sá'a-de, áchí-de.

²² Te n̄i ka'an Jesús jíin-de: Nú kuní-ri ja kéndoo-de onde kivi ncháa-ri, naun jítú iní-ro. Kundikin ruu ná kí'on. Achí-ya.

²³ Te n̄i jicha tu'un yá'a nuu táká ñani-yo, ja cháa skuá'a-ún mā kúu-de. Ko tú ní ká'an Jesús ja má kúu-de, chi sua n̄i ka'an-ya: Nú kuní-ri ja kéndoo-de onde kivi ncháa-ri, te naun jítú iní-ro.

²⁴ Chaa n̄i skuá'a-ún kúu chaa yá'a, te jáni ndaa-de tu'un taká tiñu yá'a. Te suni n̄i chaa-de taká tu'un yá'a. Te kájiní-yo já tú'un jáni-de ká'an ndaa.

²⁵ Suni ío kua'a xáan-gá tiñu n̄i sá'a Jesús. Te nú chaa-yó ná ñn ná ñn, te mā kánda níí ñúyivi já kú'un tutu koso tú'un-ún núú, jáni iní-ri. Amén.

Mixtec, San Miguel el Grande
New Testament in Mixtec, San Miguel el Grande
(MX:mig:Mixtec, San Miguel el Grande)

copyright © 1951 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mixtec, San Miguel el Grande

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Contributor: Bible League International

Mixteco, San Miguel el Grande [mig], Mexico

Copyright Information

© 1951, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Mixtec, San Miguel el Grande

© 1951 Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses,

please contact the respective copyright owners.

2025-05-14

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 14 May 2025 from source files
dated 14 May 2025

a7b2e4b3-7fe3-5b8e-b04c-0245065924f9